

STUDIA
UNIVERSITATIS BABEȘ-BOLYAI
IURISPRUDENTIA

1/2024
ianuarie-martie

COLEGIUL REDACȚIONAL

REDACTOR-ȘEF: conf.univ. dr. Șerban DIACONESCU

REDACTOR-COORDONATOR: asist.univ. dr. Dorin JOREA

SECRETAR DE REDACȚIE: lect.univ. dr. Sergiu GOLUB

MEMBRI:

prof.univ. dr. Paul VASILESCU

prof.univ. dr. Ovidiu PODARU

prof.univ. dr. Mircea Dan BOB-BOCȘAN

prof.univ. dr. Sergiu BOGDAN

conf.univ. dr. Cosmin COSTAȘ

REFERENȚI:

Michel GRIMALDI – profesor, Université Paris II „Panthéon-Assas”

Denis MAZEAUD – profesor, Université Paris II „Panthéon-Assas”

Bjarne MELKEVIK – profesor, Université Laval, Québec

Benoit MOORE – profesor, Université de Montréal

Liviu POP – profesor emerit, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca

Mircea Ștefan MINEA – profesor, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca

Dan CHIRICĂ – profesor, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca

CUPRINS/TABLE OF CONTENTS

- Articole** GOICOVICI Juanita: *Procesarea datelor personale ale pacienților oncologici în contractele de asigurare/The processing of oncologic patients' personal data in insurance contracts*.....[13-36](#)
- Articole** MIRCIOIU Șerban: *Aspecte teoretice și practice cu privire la termenul pentru introducerea validării de poprire instituit de art. 790 alin. (1) coroborat cu art. 787 alin. (1) din Codul de procedură civilă/Theoretical and practical aspects regarding the deadline for the submission of garnishment validation instituted by article 790, par. (1) corroborated with article 787, par. (1) of the Romanian Civil Procedure Code*.....[37-61](#)
- Articole** SĂSĂRMAN Andreea-Felicia: *Competența: mijloc de exercitare a capacității juridice în dreptul administrativ?/Competence: a means of exercising legal capacity in administrative law?* [62-84](#)
- Articole** PUȚ Septimiu-Ioan: *Fulgurații ale Familiei în Dreptul fiscal/Family flashes in Tax Law*.....[85-102](#)

LISTA ABREVIERILOR

Observație: pentru explicațiile aferente regulilor de compunere a abrevierilor utilizate, modul corect de întrebuițare dar și clasificarea în funcție de proveniența și uzul acestora, a se consulta „Ghidul abrevierilor” redacției Studia UBB Iurisprudentia¹.

Următoarele abrevieri sunt prezentate în ordine alfabetică:

- ^ ----- indice [al articolelor de lege];
- a.c.----- anul curent;
- A.R.P.R----- Academia Republicii Populare Române (1948- 1965);
- A.R.S.R. ----- Academia Republicii Socialiste România (1965-1989);
- AACR----- *Anglo-American cataloguing rules*;
- ABGB----- Codul civil austriac (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*);
- acad.----- academician;
- ACS ----- *American Chemical Society – (stil de citare)*;
- AEGRM ----- Arhiva electronică de garanții reale mobiliare;
- AIP ----- *American Institute of Physics – (stil de citare)*;
- alin. ----- alineat;
- anon. ----- *anonymus* (fără autor);
- ANSI ----- American National Standards Institute;
- APA----- *American Psychological Association – (stil de citare)*;
- arh. ----- arhitect;
- ARK ----- *Archival Resource Key – tip de identificator peren*;
- art.----- articol;
- ASRO----- Asociația de Standardizare din România;
- B.of.: ----- „Buletinul Oficial al R.S.R.”, partea I nr.;
- B2B----- *business-to-business* (contracte);
- B2C----- *business-to-consumer* (contracte);
- BGB ----- Codul civil german (*Bürgerliches Gesetzbuch*);
- BITs ----- *Bilateral investment treaties*;
- c.----- contra;
- C.adm. ----- Codul administrativ;
- C.cass. ----- Curtea de Casație franceză;
- C.civ. ----- Codul civil 2009: Legea 287/2009, M.of.: 511 din 24 iulie 2009, republicat în temeiul art. 218 din Legea nr. 71/2011 în M.of.: 505 din 15 iulie 2011, în vigoare din 1 octombrie 2011;

¹ Disponibil în cadrul rubricii „*Author guidelines*” (eng,)/ „Îndrumări pentru autori” (ro.) de pe pagina: <https://law.ubbcluj.ro/ojs/index.php/iurisprudentia/about/submissions>.

- C.civ.fr.----- Codul civil francez (*Code civil des Français*);
- C.civ.it.----- Codul civil italian (*Codice civile italiano*);
- C.civ.q.----- Codul civil Québec;
- C.civ.v.----- Codul civil 1864, în vigoare între 01.12.1865-30.09.2011.;
- C.com.----- Codul comercial – Codicele de comerț din 1887, M.of.: 31 din 10 mai 1887, în mare parte abrogat prin C.civ. 2009, începând cu 1 octombrie 2011, cf. art. 230 alin. lit. c) L: 287/2009;
- C.cons.----- Codul consumului: L: 296/2004, M.of.: 968 din 4 decembrie 2006, republicată în M.of.: 224 din 24 martie 2008;
- C.fam.----- Codul familiei a fost adoptat prin L: 41953, B.of.: 1/4 ianuarie 1954, intrat în vigoare la 1 februarie 1954, modificat și completat prin L: 4/1956, republicat în B.of.: 13/18 aprilie 1956 și abrogat, prin art. 230 lit. m) din L: 71/2011, la data intrării în vigoare a L: 287/2009 privind Codul civil (1 octombrie 2011);
- C.fisc.----- Codul fiscal, L: 227/2015, M.of.: 688/10 sept. 2015;
- C.m.----- Codul Muncii, L: 53/2003, M.of.: 72/5 februarie 2003, rep. (în temeiul L: 40/2011), M.of.: 345/18 mai 2011;
- C.pen.----- Codul penal, L: 286/2009 privind Codul Penal, M.of.: 510 din 24 iulie 2009, în vigoare din 1 februarie 2014 cf. art. 246 L: 187/2012;
- C.pen. 1864----- Codul Penal 1864, promulgat și publicat la 30 octombrie 1864, în vigoare din 30 aprilie 1865 până la 17 martie 1936;
- C.pen. 1968----- Codul Penal 1968, L:15/1968, B.of. 79 bis din 21 iunie 1968, în vigoare din 1 ianuarie 1969, abrogat prin art. 250 L: 187/2012.;
- C.poc.pen.sl----- C.poc.pen. sloven;
- C.proc.civ.----- Codul de procedură civilă, L: 134/2010, M.of.: 485/15.07.2010;
- C.proc.civ.v.----- Codul de procedură civilă vechi, „Codicele de procedură civilă”, republicat în M.of.: 45 din 24 februarie 1948, cu modificările și completările ulterioare;
- C.proc.fisc.----- Codul de procedură fiscală, L: 207/2015, M.of.: 547/23 iul. 2015;
- C.proc.pen.----- Codul de procedură penală, L: 135/2010, M.of.: 486 din 15 iulie 2010, în vigoare din 1 februarie 2014 cf. art. 103 din L: 255/1013.;
- C.proc.pen.1864----- Codul de procedură penală 1864, M.of.: din 2 decembrie 1864, în vigoare din 30 aprilie 1865, abrogat prin. Codul de procedură penală din 1936, M.of.: 66 din 19 martie 1936.;
- C.proc.pen.1936----- Codul de procedură penală 1936, L: 472/1936, M.of.: 66 din 19 martie 1936, în vigoare cf. art. 663 (în parte de la data publicării, în parte din 1 ianuarie 1937), abrogat prin art. 1 din L: 31/1968 „pentru punerea în aplicare a Codului de procedură penală al Republicii Socialiste România”, B.of.: 47 din 13 noiembrie 1968.;

- C.proc.pen.1968-----Codul de procedură penală 1968, L: 29/1968, B.of: 145 din 12 noiembrie 1968, în vigoare din 1 ianuarie 1969, abrogat prin art. 108 L: 255/2013 „pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale”, M.of.: 515 din 14 august 2013.;
- C.proc.pen.fr.-----Codul de procedură penală francez;
- C.proc.pen.it-----Codul de procedură penală italian;
- C.proc.pen.nl-----Codul de procedură penală olandez;
- CA-----Curtea de Apel (urmată de abrevierea județului n.r.);
- CAB-----Curtea de Apel București;
- cap.-----capitol;
- cart.jud.-----carte de judecată;
- CC-----Curtea de Conturi;
- cca-----circa;
- CCJ-----Curtea de Casațiune și Justiție (1861[2]-1925)/Curtea de Casație și Justiție (1925-1949);
- CCR-----Curtea Constituțională a României;
- CD-----compact disc
- CD-1970-----Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1970, ed. Științifică și Enciclopedică, București;
- CDP-----Caiete de Drept Penal;
- CE-----Consiliul Europei;
- CEDO-----Curtea Europeană a Drepturilor Omului/Convenția Europeană a Drepturilor Omului;
- CETS-----Council of Europe Treaty Series (Seria de Tratatate a Consiliului Europei) (194 *et seq.*);
- CF-----Cartea Funciară;
- cf.-----*confer*, se folosește în loc de „vezi”, însă alegerea uneia dintre cele două abrevieri se face unitar, de-a lungul întregului material. Întrucât în domeniul juridic „v” este utilizat alternativ pentru *versus* în abrevierea unor cauze, din jurisdicției străine, propunem adoptarea abrevierii [cf.] în loc de „vezi”;
- CIJ-----Curtea Internațională de Justiție;
- CJCE-----Curtea de Justiție a Comunităților Europene;
- CJEU-----*Court of Justice of the European Union [pentru textele în limba engleză]*;
- CJUE-----Curtea de Justiție a Uniunii Europene;
- CODATA-ICSTI-----Committee on Data of the International Science Council – International Council for Scientific and Technical Information;
- com.-----comuna;
- conf.univ.-----conferențiar universitar;

Constituția României	-----	Adunarea Constituantă: „Constituția României”, M.of.: 233 din 21 noiembrie 1991, în vigoare în urma aprobării ei prin referendumul național din 8 decembrie 1991. Modificată și completată prin L: 429/2003, M.of.: 758 din 29 octombrie 2003, republicată în M.of.: 767 din 31 octombrie 2003;
coord.	-----	coordonator;
CPA	-----	Curtea Penală de Arbitraj;
CPJC	-----	Culegere de practică judiciară;
CPJI	-----	Curtea Permanentă de Justiție Internațională – predecesoarea CIJ.
CS	-----	Curtea Supremă (1949-1952);
CSE	-----	Council Of Science Editors – <i>(stil de citare)</i> ;
CSJ	-----	Curtea Supremă de Justiție a României (1991[3]-2003[4]);
CSM	-----	Consiliul Superior al Magistraturii;
CSR	-----	<i>corporate social responsibility</i> ;
D-L:	-----	Decretul-Lege nr.;
D:	-----	Decret al Consiliului de Stat al RSR nr.;
d.Hr.	-----	după Hristos;
dec.adm.	-----	decizie administrativă;
dec.civ.	-----	decizie civilă;
dec.pen	-----	decizie penală;
dir.	-----	coordonator al unui volum colectiv;
DOI	-----	<i>Digital online identifier – identificator peren</i> ;
DPO	-----	<i>data protection officer</i> .
dr.	-----	doctor (prin tradiție se păstrează punctul de final);
DSB	-----	<i>Dispute Settlement Body of the WTO [pentru textele în limba engleză]</i> ;
<i>E.g./e.g.</i>	-----	<i>exempli gratia</i> ;
ECHR:	-----	<i>European Court of Human Rights [pentru textele în limba engleză]</i> ;
ECJ	-----	<i>European Court of Justice [pentru textele în limba engleză]</i> ;
ECLI:	-----	<i>European case law identifier – identificator peren</i> ;
ECU	-----	European curency unit (1979-1999);
ed.	-----	editură sau ediție;
ELI:	-----	<i>European legislation identifier – identificator peren</i> ;
eng.	-----	englez, limba engleză;
<i>et al.</i>	-----	<i>(et aliae/et alii)</i> și altele, și alții;
<i>et seq.</i>	-----	<i>și următoarele (pagini, numere etc.)</i> ;
etc.	-----	<i>et cetera</i> ;
ETS	-----	European Treaty Series (Seria Tratatelor Europene (1-193));

Eur. Comm'n H.R. Dec & Rep.	Collection of Decisions of the European Commission on Human Rights;
Eur. Ct. Hr. -----	European Court of Human Rights (Reports of Judgements and Decisions);
Eur. H.R. -----	European Human Rights Reports;
fr. -----	francez, limba franceză;
FRAD -----	Functional Requirements for Authority Data;
FRBR -----	Functional Requirements for Bibliographic Records;
FRSAD -----	Functional Requirements for Subject Authority Data;
gr. -----	grec, limba greacă;
GTS -----	grupuri transnaționale de societăți;
H: -----	hotărârea nr.
HCCH -----	<i>Hague Conference on Private International Law</i> ;
HCGMB -----	Hotărâre de consiliu general al Municipiului București;
HCL -----	Hotărâre de consiliu local;
HCM -----	Hotărâre a Consiliului de Miniștri;
HG: -----	Hotărârea de Guvern nr.;
hot. -----	hotărâre judecătorească;
HTML -----	<i>HyperText Markup Language</i> ;
<i>i.e.</i> -----	<i>id est</i> (aceasta înseamnă);
<i>i.f.</i> -----	<i>in fine</i> ;
<i>ibidem (ibid.)</i> -----	Se utilizează pentru a indica o referință bibliografică precisă, utilizată în nota imediat anterioară, pentru o retrimiteră, la aceeași pagină.;
ICJ -----	<i>International Court of Justice [pentru textele în limba engleză]</i> ;
<i>idem</i> (1) -----	alineatul (1) al articolului deja citat;
<i>idem (id.)</i> -----	Se utilizează pentru a indica o referință bibliografică precisă, utilizată în nota imediat anterioară, pentru o retrimiteră, la o pagină diferită.;
IEEE -----	Institute of Electrical and Electronics Engineers – (<i>stil de citare</i>);
ILC -----	<i>International Law Commission [pentru textele în limba engleză]</i> ;
ILFA -----	International Federation of Library Associations and Institutions;
<i>infra</i> -----	mai jos;
ing. -----	inginer;
INML -----	Institutul de Medicină Legală „Mina Minovici”;
ISBD -----	International Standard Bibliographic Description;
ISBN -----	International Standard Book Number, - <i>identificator peren</i> ;
ISC -----	International Science Council;
ISDS -----	<i>Investor-state dispute settlement</i> ;
ISMN -----	International Standard Music Number – <i>identificator peren</i> ;
ISO -----	Organizația Internațională de Standardizare/standard al asociației;

ISRC-----	International Standard Recording Code – <i>identificator peren</i> ;
ISSN-----	International Standard Serial Number – <i>identificator peren</i> ;
it. -----	italian, limba italiană;
î.Hr. -----	înainte de Hristos;
ÎCCJ-----	Înalta Curte de Casație și Justiție;
JN -----	Justiția Nouă, revista;
JO/JOUE -----	Jurnalul Oficial al Uniunii Europene;
Jud.-----	Judecătoria(a);
jud. -----	judetul;
L: -----	Legea nr.;
L: 71/2011 -----	Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în M.of.: 409/10.06.2011;
L.S. -----	locul sigiliului;
LCA-----	Legea contenciosului administrativ;
lect. -----	lector;
lit. -----	litera;
<i>loc.cit.</i> -----	<i>loco citato</i> ;
LRM-----	Library Reference Model A Conceptual Model for Bibliographic Information;
M.of.-----	Monitorul Oficial al României, partea I;
MARC -----	MAchine-Readable Cataloging;
MC-----	CEDO, Marea Cameră;
MDA-----	Mic dicționar academic;
MEC-----	Ministerul Educației și al Cercetării;
MLA-----	Modern Language Association (<i>stil de citare</i>);
mun.-----	municipiul;
n. -----	nota/ă de subsol (din propria lucrare, din lucrarea citată);
n.a. -----	nota/ă din lucrarea care se citează (observația, completarea autorului/creatorului);
n.n. -----	nota noastră (a autorului care scrie – observația, completarea);
n.r.-----	nota redacției;
N.Y.-----	New York;
NISO -----	National Information Standards Organization;
nr -----	număr;
nr. -----	numărul;
O:-----	ordin (de ministru) nr.;
OECD -----	<i>Organization for Economic Cooperation and Development</i> [pentru textele în limba engleză];
OG:-----	Ordonanța de Guvern nr.;

OMJ: -----	Ordinul Ministrului Justiției nr.;
ONG-----	organizație non-guvernamentală;
op.cit. -----	<i>opus citatum, opere citato;</i> [de evitat, a se înlocui cu titlu scurt n.r.];
OUG: -----	Ordonanța de Urgență a Guvernului nr.;
p. -----	pagina;
<i>passim</i> -----	în diverse locuri (de evitat întrucât citările trebuie să fie precise);
pct. -----	punctul;
pen.-----	penal(ă);
pg. -----	paragraf;
pp.-----	paginile;
PR -----	Pandectele române, revista;
proc.pen.fr-----	Codul de procedură penală francez;
prof. univ.-----	profesor universitar ;
Ptk. -----	Codul civil ungar (<i>Polgári Törvénykönyv</i>);
PUD -----	Plan urbanistic de detaliu;
PUG -----	Plan urbanistic general;
PUZ -----	Plan urbanistic zonal;
R: -----	Regulament nr.;
RDA -----	Resource Description and Access – <i>standard de citare</i> ;
RDC -----	Revista de Drept Comercial;
rep. -----	republicată (legea);
RFDA -----	<i>Revue Française de Droit Administratif</i> ;
RGPD -----	Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor), JO L 119/1 din 4 mai 2016.
RLU -----	Regulament local (de urbanism);
ROIJ 2005 -----	Regulament din 2005 de ordine interioară al instanțelor judecătorești, CSM, H: 387/2005 pentru aprobarea Regulamentului de ordine interioară al instanțelor judecătorești, M.of.: 958/28 octombrie 2005;
ROIJ 2015 -----	Regulament din 2015 de ordine interioară al instanțelor judecătorești, CSM, H: 1.375/2015 pentru aprobarea Regulamentului de ordine interioară al instanțelor judecătorești, M.of.: 970/28 decembrie 2015;
ROIJ 2022 -----	Regulament din 2022 de ordine interioară al instanțelor judecătorești, CSM, H: 3243/2022 pentru aprobarea Regulamentului de ordine interioară al instanțelor judecătorești, M.of.: 1254 și 1254 bis/27 decembrie 2022;

ROLINEST	Romanian Library network science & technology;
RRD	Revista Română de Drept;
RRDP	Revista Română de Drept Privat;
s.a.	fără autor - în construcția referințelor;
S.C.	Societate Comercială;
s.d.	<i>sine dato</i> , fără dată;
s.l.	fără loc;
s.n.	fără titlu – în construcția referințelor;
s.n.	sublinierea noastră;
s.n.s.	fără editură cunoscută – în construcția referințelor;
S.R.L.	Societate cu Răspundere Limitată;
S.S.	cu semnătura sa;
Sec.	Secția (unitate administrativă, oficială, deci primește majusculă.);
sec.	secțiune;
Sec.cont.adm.	secția de contencios administrativ;
sen.	sentință;
SR ISO	standard românesc ce transpune un standard ISO;
STAS	STANDARD de Stat];
sub.	subliniere;
SUBB Iurisprudentia	Studia Universitatis Babeș-Bolyai Iurisprudentia;
<i>supra</i>	mai sus;
SZGB	Codul civil elvețian;
ș.a.	și alții, și altele; [de preferință: <i>et. al. n.r.</i>]
ș.a.m.d.	și așa mai departe; [de preferință: <i>etc. n.r.</i>]
T	Tribunal [se adaugă, fără blank, abrevierea județului <i>e.g.:</i> TCJ, TB <i>etc. n.r.</i>];
t.	tomul;
t.n.	traducerea noastră (a autorului/autorilor);
tc.	turc, limba turcă;
TEU	<i>Treaty on European Union [pentru textele în limba engleză];</i>
TFEU	<i>Treaty on the Functioning of the European Union [pentru textele în limba engleză];</i>
th.	teză de doctorat (citată în dactilogramă);
tit.	titlul;
TReg.	Tribunalul Regiunii;
TS	Tribunalul Suprem (1952-1991);
TUB	Tipografia Universității București;
UAT	unitate administrativ-teritorială;
UBB	Universitatea Babeș-Bolyai;
UEFA	Uniunea asociațiilor europene de fotbal;

UNICODE	-----	Universal Coded Character Set;
UNIDROIT	-----	International Institute for the Unification of Private Law;
URBSFA	-----	Union royale belge des sociétés de football association;
URI	-----	Uniform Resource Identifier – identificator peren;
URN	-----	Uniform Resource Name – identificator peren;
var. (ist.)	-----	variațiune și istoric (arhaism);
vol.	-----	volumul;
vs [fără punct]	-----	<i>versus</i> ;
WTO	-----	<i>World Trade Organization</i> [pentru textele în limba engleză];
Y.B. Eur. Conv. Hr.	-----	Yearbook of the European Convention on Human Rights.

Listă îngrijită și actualizată, în baza principalelor abrevieri utilizate în paginile revistei, de:

Dorin JOREA
Redactor-coordonator al SUBB Iurisprudentia

PROCESAREA DATELOR PERSONALE ALE
PACIENȚILOR ONCOLOGICI ÎN CONTRACTELE DE
ASIGURARE

DOI: 10.24193/SUBBiur.69(2024).1.1
Data publicării online: 25.10.2024

Juanita Goicovici*

Rezumat. Articolul abordează o suită dintre cele mai controversate probleme în prelucrarea informațiilor personale ale pacienților oncologici, în corelație cu cele mai recente modificări legislative, și anume transmiterea datelor cu caracter personal ale pacienților oncologici către asigurători în vederea stabilirii scorului de probabilitate a riscurilor (i) și dreptul pacientului oncologic de a formula opoziție ori a se opune procesării datelor sensibile de către furnizorii de asigurări, dacă sunt îndeplinite condițiile legale de limitare a accesului la datele sensibile (ii). Procesarea datelor personale ale pacienților oncologici în materia contractelor de asigurare pentru risc de invaliditate sau deces influențează maniera în care este adaptat quantumul primelor de asigurare, implicând o „personalizare” a costurilor contractuale cu potențiale efecte discriminatorii pentru aceste categorii de pacienți.

Cuvinte-cheie: date personale, date sensibile, dosar medical, pacienți oncologici, drept de acces, drept de opoziție.

* Conf. univ. dr., Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca, e-mail: juanita.goicovici@law.ubbcluj.ro, <https://orcid.org/0000-0002-0050-4511>.

THE PROCESSING OF ONCOLOGIC PATIENTS' PERSONAL DATA IN INSURANCE CONTRACTS

Abstract. The article addresses a series of the most controversial issues in the processing of personal data of oncologic patients, in accordance with the most recent legislative changes, namely the transmission of personal data of oncologic patients to insurers in order to establish the risk probability score (i) and the oncologic patient's right to object or oppose the processing of sensitive data by insurance providers, if the legal conditions for limiting access to sensitive data are met (ii). The processing of personal data of oncologic patients in the perimeter of insurance contracts for the risk of disability or death influences the manner under which the amount of insurance premiums is adjusted, implying a „personalized adjustment” of the contractual costs with potential discriminatory effects towards these categories of patients.

Keywords: personal data, sensitive data, medical records, oncologic patients, right of access, right of opposition.

Cuprins

Cuprins.....	15
Liminarii.....	16
I. Dreptul pacientului oncologic de a formula opoziție la procesarea datelor sensibile de către asigurători	18
A. Contextualizarea aplicării dispozițiilor legale speciale privind consacarea dreptului pacienților oncologici de a obține restricționarea accesului la istoricul medical.....	18
B. Limite ale reglementării și colmatarea posibilelor aspecte lacunare.....	20
II. Formalismul informativ asociat exercitării dreptului la opoziție al pacientului oncologic.....	22
A. Obligația asigurătorilor de a respecta exigențele formalismului informativ	22
B. Anulabilitatea contractului de asigurare format în absența mențiunilor informative.....	24
III. Opozabilitatea dreptului de restricționare a procesării informațiilor sensibile	26
A. Obligația corelativă incumbând operatorului de date medicale	26
B. Restricționarea accesului terților la informațiile din cuprinsul dosarului digital de sănătate al pacientului oncologic.....	28
Remarci concludive	32
Bibliografie:.....	34

Liminarii

Procesarea datelor personale ale pacienților oncologici reverberează frecvent, în practică, asupra manierei în care, în materia contractelor de asigurare pentru risc de invaliditate sau deces, sunt calibrate valoric primele de asigurare¹, implicând adesea o „personalizare” a costurilor contractuale cu efecte discriminatorii pentru aceste categorii de pacienți. Suplimentar, o natură controversată² a avut, posterior intrării în vigoare a Regulamentului (UE) 2016/679 (în continuare RGPD), și dreptul asigurătorilor³ de a accesa conținutul dosarului medical al pacientului oncologic (din rațiuni ce țin de calibrarea ori adaptarea cuantumului primelor de asigurare prin raportare la scorul algoritmicizat de probabilitate a riscurilor).

Paragrafele care urmează abordează unele dintre problematicile cele mai „spinoase” în materia procesării datelor personale sensibile ale pacienților oncologici, conform recentelor ajustări legislative, și anume cele vizând transmiterea datelor personale ale pacienților oncologici către asigurători în etapa precontractuală (i) și dreptul pacientului oncologic de a se pune procesării de către asigurători a datelor sale sensibile, dacă întrunește

¹ INSURANCE EUROPE Position Paper, „Comments on the use of consent in insurance in view of the GDPR guidelines”, 01.06.2017, online: <https://www.insuranceeurope.eu/publications/1872/comments-on-the-use-of-consent-in-insurance-in-view-of-the-gdpr-guidelines/Comments%20on%20consent.pdf>.

² Chirag ARORA, „Digital health fiduciaries: protecting user privacy when sharing health data”, *Ethics and Information Technology*, vol. 21, n. 3, 2019, pp. 181-196; Luis Ángel BALLESTEROS MOFFA, *Las fronteras de la privacidad. El conflicto entre seguridad pública y datos personales en una sociedad amenazada y tecnología*, Editorial Comares, Granada, 2020, p. 67-83.

³ Renata KONRAD, Wenchang ZHANG, Margrét BJARNÓTTIR, Ruben PROAÑO, „Key considerations when using health insurance claims data in advanced data analyses: an experience report”, *Health Syst (Basingstoke)*, vol. 9, n. 4, 2020, pp. 317-325, DOI: <https://doi.org/10.1080/20476965.2019.1581433>, online: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7738306/>.

condițiile legale specifice privind restricționarea temporară a procesării anumitor categorii de date medicale (ii). Datele privind evoluția stării de sănătate a pacienților oncologici sunt înregimentate în categoriile datelor personale sensibile⁴, ceea ce imprimă un grad de dificultate accentuat acestor problematici, dat fiind regimul restrictiv aplicat procesării datelor sensibile ori „categoriilor speciale de date” în textul RGPD.

Inclusă fiind *de plano* în sfera materială și personală de aplicare a normelor RGPD, procesarea datelor personale din dosarele medicale ridică dificultăți care se multiplică exponențial, îndeosebi în perimetrul colectării și stocării, respectiv în materia portării sau transmiterii (la solicitarea societăților de asigurări, de pildă) a datelor pacienților oncologici. Opțiunea titularului datelor de a refuza procesarea acestora stopează, în principiu, doar în măsura în care legiuitorul național stipulează aceste repere, prelucrarea de către asigurători, dobândind relevanță exercițiul prerogativelor specifice detaliate în textele RGPD, precum dreptul de acces la propriile date, dreptul de a solicita portarea acestora⁵, dreptul de a formula opoziție la procesare, dreptul la ștergerea datelor ș.a. Însă, pentru informațiile personale din dosarul medical al pacientului oncologic, a revenit legiuitorului național misiunea de a fixa bornele între care transmiterea acestor date să se desfășoare, respectiv aceea de a stabili taxonomia elementelor care limitează

⁴ Bertrand BRUNESSEN, *Protection des données personnelles et nouveaux modes de production du droit*, Bruylant, Bruxelles, 2022, pp. 64-71.

⁵ Juanita GOICOVICI, „Portabilitatea datelor cu caracter personal, prin prisma dispozițiilor RGPD și ale Directivei 2019/770: este gambitul reginei mutarea de deschidere adecvată?”, *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Seria Științe Juridice*, vol. LXVII, Supliment 2, 2021, pp. 57-80.

dreptul terților (din categoria asiguraților⁶) de a accesa conținutul dosarului medical.

I. Dreptul pacientului oncologic de a formula opoziție la procesarea datelor sensibile de către asigurați

A. Contextualizarea aplicării dispozițiilor legale speciale privind consacrarea dreptului pacienților oncologici de a obține restricționarea accesului la istoricul medical

În contextul discuției privitoare la consacrarea legislativă a dreptului pacienților oncologici de a formula opoziție cu privire la procesarea anumitor date medicale care îi privesc, se impune o mențiune referitoare la limitele trasate prin dispozițiile Legii nr. 46/2003, cu modificările aduse prin Legea nr. 200/2022 „pentru completarea Legii drepturilor pacientului nr. 46/2003”⁷, coroborate cu dispozițiile RGPD, care prevăd că, în cazul încheierii unor contracte de asigurare, un pacient supraviețuitor al unor afecțiuni oncologice are dreptul de a solicita instituției medicale să nu ofere informații către asigurator care să fie exploatate ulterior în sensul stabilirii scorului personal de probabilitate a riscurilor. Prevederile legale speciale dobândesc aplicabilitate pentru datele personale din dosarul medical la expirarea unui interval temporal de șapte ani de la momentul finalizării protocolului oncologic. Dispozițiile legale comentate stabilesc, pentru categoriile de pacienți oncologici diagnosticați înainte de atingerea vârstei majoratului,

⁶ Jeffrey AMANKWAH, Nele STROOBANTS, „GDPR and the Processing of Health Data in Insurance Contracts: Opening a Can of Worms?”, în Lima Rego M., Kuschke B. (coord.), *Insurance and Human Rights*, AIDA Europe Research Series on Insurance Law and Regulation, vol. 5, Springer, Cham, 2022, online: https://doi.org/10.1007/978-3-030-82704-5_7.

⁷ M.Of. nr. 682 din 08.07.2022.

respectiv pentru supraviețuitorul afecțiunii oncologice care a fost diagnosticat anterior împlinirii vârstei de 18 ani⁸, că va fi incident un termen de cinci ani din momentul încheierii protocolului de tratament oncologic, iar după expirarea intervalului de 5 ani, se activează pentru pacientul oncologic un drept de opoziție al cărui exercițiu îi va permite să se opună prelucrării datelor privind istoricul său medical de către companiile de asigurări. Legiuitorul național a prevăzut, de asemenea, faptul că, dând curs propunerilor instituțiilor oncologice, Ministerul Sănătății are competența de a introduce termene reduse față de termenul general de 7 ani, respectiv de 5 ani pentru exercițiul dreptului de opoziție aparținând anumitor categorii de pacienți, prin prisma criteriului vârstei acestora, în calitate de supraviețuitori ai onora dintre categoriile de afecțiunile oncologice din taxonomia stabilită pentru acestea la nivelul Ministerului Sănătății. În textul art. 25², teza finală din Legea nr. 43/2003, introdus prin Legea nr. 200/2022, se precizează că inițiativele Ministerului Sănătății de a reglementa intervale reduse pentru activarea acestui drept de opoziție prin raportare la prelucrarea datelor sensibile vor fi angajate pornind de la identificarea categoriilor de vârstă care prezintă vulnerabilități specifice (i) și, concomitent, prin identificarea de taxonomii care să includă tipurile maladiilor oncologice vizate (ii) de legiferarea unui drept de opoziție privind transferul datelor medicale sensibile, exploatând evidențele științifice care sintetizează progresele terapeutice înregistrate de acești pacienți.

Termenele la împlinirea cărora este activat dreptul de opoziție al pacienților oncologici relativ la procesarea datelor sensibile privind istoricul

⁸ Juanita GOICOVICI, „The collecting of consent to the processing of children’s personal data, between volatility and disobedience”, SHS Web of Conferences, vol. 177, 2023, 04001, online: https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/pdf/2023/26/shsconf_copeji2023_04001.pdf.

medical au fost fixate astfel: (a) pentru pacienții oncologici diagnosticați după împlinirea vârstei de 18 ani, este necesar să treacă un interval de 7 ani de la data la care s-a încheiat ultimul protocol terapeutic, interval în care nu au reapărut manifestări ale afecțiunii oncologice; (b) pentru pacienții nerecurenți diagnosticați cu afecțiuni oncologice înainte de împlinirea vârstei de 18 ani, pornind de la criteriul vârstei acestora, s-a apreciat că este oportună introducerea unui termen mai restrâns, astfel că, în cazul acestora, termenul a fost redus la 5 ani de la data finalizării protoalelor terapeutice specifice.

B. Limite ale reglementării și colmatarea posibilelor aspecte lacunare

Pe primul palier al discuției, prevederile legislației speciale reprezintă o derogare de la normele dreptului comun relative la obligația de transparență care incumbă persoanei asigurate în raporturile cu asigurătorul, cuprinse în textul art. 2203 alin. (1) C.civ., în concordanță cu care asiguratului (respectiv, potențialului contractant al unei polițe de asigurare) îi revine obligația de transparență, bifurcată în (i) obligația de a comunica asigurătorului, sub forma unui răspuns elaborat în scris, informațiile solicitate prin întrebările formulate de asigurător, precum și (ii) obligația de a declara, în etapa precontractuală și cel târziu la momentul încheierii contractului de asigurare, acele informații ori circumstanțe despre care viitorul asigurat are cunoștință și despre care se poate considera că ar exercita o influență considerabilă asupra perfectării contractului, fiind apreciate ca esențiale pentru derularea operațiunilor de evaluare a riscului.

Pe cel de-al doilea palier, apreciem că prevederile legislației speciale nu consacră un veritabil „drept la ștergerea datelor” din dosarul medical al pacientului oncologic (aceste date rămânând în continuare a fi conservate în

dosarul medical), ci un drept la opoziție⁹, având natura unui drept potestativ, ca prerogativă de control unilateral asupra situației juridice respective și al cărui exercițiu permite pacientului oncologic, după împlinirea unui interval de 7 ani (respectiv 5 ani pentru pacienții diagnosticați ca minori) de la finalizarea etapelor tratamentului oncologic fără recurență, să controleze ce tip de informații din istoricul său medical vor fi deconspirate asigurătorului pentru evaluarea probabilității riscului asigurat. Această natură juridică, de „drept la opoziție” considerăm că prezintă relevanță, prin raportare la formula evazivă și improprie (de „drept la uitare”) cu care legiuitorul național a calificat dreptul special de control asupra propriilor date, alocat pacientului oncologic prin dispozițiile art. 25¹ din Legea nr. 46/2003, introdus prin Legea nr. 200/2022.

Pe cel de-al treilea palier, apreciem că este nejustificată omiterea, din textul actualei reglementări a dreptului de opoziție față de procesarea datelor medicale de către asigurători, a altor categorii vulnerabile de pacienți ale căror date pot fi exploatate în profilarea discriminatorie direcționată către stabilirea unor prime de asigurare mai oneroase, și anume pacienții afectați de patologii ale sistemului respirator, tuberculoze și afecțiunea pulmonară obstructivă cronică (BPOC) asociate unei obstrucții bronhiale persistente (ireversibile), respectiv pacienții cu patologii BTS cu pronostic moderat de supraviețuire, dacă nici în cazul acestora nu s-au înregistrat, într-un interval temporal care ar trebui fixat de legiuitor, forme recidivante sau recrudescențe ale patologiei diagnosticate.

⁹ Juanita GOICOVICI, „Granularity and specificity of consent and implications thereof for the data controller in the light of the principle of ‘purpose limitation’”, în *InterEULawEast – Journal for the International and European Law*, economics and market integrations, vol. 9, n. 2, 2022, pp. 43-68.

II. Formalismul informativ asociat exercitării dreptului la opoziție al pacientului oncologic

A. **Obligația asigurătorilor de a respecta exigențele formalismului informativ**

Formalismul informativ instituit prin prevederile art. 25¹ alin. (2) din Legea nr. 46/2003, prin Legea nr. 200/2022 implică, pentru profesioniștii din domeniul asigurărilor (facultative, îndeosebi) de a introduce, sub forma unor mențiuni înscrise în documentele prin care au solicitat potențialilor contractanți în calitate de viitoare părți la contractul de asigurare¹⁰, precizări clare, concise, inteligibile, uzând un limbaj accesibil părții profane, cu privire la existența și modalitățile de exercițiu, respectiv cu privire la condițiile legale alocate exercitării dreptului pacientului oncologic de a formula opoziție relativ la procesarea datelor medicale în vederea stabilirii (algoritmizate) a scorului personal privind probabilitatea survenirii riscurilor, scor în funcție de care va fi calibrată valoarea primelor din contractul de asigurare. Dacă, sub aspectul fondului, formalismul informativ aplicabil în această materie atrage exigențe reglementate pe un ton imperativ, precum cea referitoare la claritatea și transparența enunțurilor care atestă posibilitatea exercitării dreptului la opoziție în materia prelucrării datelor personale privind istoricul afecțiunilor oncologice, respectiv la evitarea limbajului supra-tehnicizat, inaccesibil părții contractuale profane și la evitarea informațiilor supra-abundente, inadaptate prin volum nivelului de înțelegere al consumatorului acestor servicii (i), în schimb, sub aspect formal,

¹⁰ Helena TAPP Barroso, „Processing personal health data for insurance purposes under GDPR” (15.10.2019), online: <https://www.lexology.com/commentary/insurance/portugal/morais-leito-galvo-teles-soares-da-silva-associados/processing-personal-health-data-for-insurance-purposes-under-gdpr>, accesat în 05.02.2024.

textul de lege citat stabilește obligativitatea poziționării mențiunilor obligatorii privitoare la dreptul de opoziție la procesarea datelor sensibile în câmpul vizual în care sunt enunțate solicitările adresate pacientului, privind furnizarea de informații și detalii relative la circumstanțele care au potențialul de a influența scorul de probabilitate a riscului asigurat, cerință dublată de exigența utilizării unor caractere de dimensiuni similare celor utilizate pentru mențiunile principale din formularul adresat de asigurator potențialilor consumatori¹¹ de servicii (ii). Precizăm că, în perimetrul raporturilor dintre profesioniștii asiguratori și consumatorii¹² acestor servicii, conformarea la exigențele formalismului informativ nu poate avea loc într-un cadru strict conversațional ori utilizând mijloace informale de comunicare cum ar fi schimbul de e-mailuri, ci este imperativă pentru asigurator obligația menționării exprese, în fișele de informații remise consumatorului, în etapa precontractuală, a aspectelor privitoare la existența și modalitatea de exercițiu a dreptului titularului de a decide asupra restricționării accesului asiguratorului la datele privind istoricul său medical (dacă întrunește condițiile enunțate de textele legale pentru activarea dreptului de opoziție la procesare datelor¹³).

¹¹ Juanita GOICOVICI, „Consimțământul consumatorului la prelucrarea datelor personale în contractele business to consumer – condiția consimțământului granular”, *Analele Universității de Vest din Timișoara, Seria Drept*, n. 2, 2019, pp. 7-24.

¹² Juanita GOICOVICI, *Dreptul relațiilor dintre profesioniști și consumatori*, Hamangiu, București, 2022, pp. 85-88.

¹³ Juanita GOICOVICI, „Granularity and specificity of consent (...)”, *cit. supra*, p. 46.

B. Anulabilitatea contractului de asigurare format în absența mențiunilor informative

Frapantă este opțiunea legiuitorului pentru o sancțiune drastică alocată omiterii exigențelor formalismului informativ aplicabil dreptului de opoziție la procesarea datelor medicale ale pacientului oncologic în etapa precontractuală a formării convențiilor de asigurări, specia de sancțiune selectată fiind cea a nulității relative a convenției de asigurare încheiate cu omiterea mențiunilor informative asupra exercitării dreptului la opoziție din documentele precontractuale prin care s-au solicitat potențialului asigurat date personale privind istoricul afecțiunilor medicale, după cum se specifică expres în textul art. 25¹, alin. (2), teza finală din Legea nr. 46/2003, introdus prin Legea nr. 200/2022. Selectarea acestui tip de sancțiune, care invalidează cu efecte retroactive însăși formarea contractului de asigurare este inedită în spațiul dreptului român al consumului, caracteristice sancționării situațiilor de nerespectare a formalismului informativ impus profesioniștilor în raport cu partea contractuală vulnerabilă fiind, de exemplu, în textele legislative care tratează aspectele formării contractelor digitale ori în cele formate la distanță, prelungirea termenului de exercitare a dreptului de retractare alocat părții vulnerabile¹⁴, iar nu sancțiunea nulității contractului format. Apreciem că opțiunea legiuitorului pentru invalidarea, la cererea persoanei interesate a contractului de asigurare, în eventualitatea nerespectării cerințelor formalismului informativ de către asigurator privitor la dreptul pacientului oncologic de a se opune procesării datelor sale medicale reprezintă versiunea justă de sancționare, însă considerăm că instanțele de judecată ar trebui să poată invoca din oficiu această omisiune a mențiunilor obligatorii din

¹⁴ Juanita GOICOVICI, *Dreptul relațiilor dintre profesioniști și consumatori*, cit. supra, p. 88-89.

formularele precontractuale emise de asigurător spre completare de către potențialii asigurați, invocare din oficiu care nu este specifică versiunii nulității relative, de protecție la care s-a oprit legislatorul în textul art. 25¹ alin. (2), teza finală din Legea nr. 46/2003, introdus prin Legea nr. 200/2022. De aceea, opinăm că mai pertinentă ar fi fost consacrară expresă ori explicită a posibilității instanțelor de a invoca aceste motive de nulitate, atunci când constată omiterea mențiunilor obligatorii relative la dreptul de opoziție la prelucrarea informațiilor personale sensibile, perspectivă din care (i) fie ar fi fost pertinentă consacrară, în textul legal, a sancțiunii nulității absolute, imprescriptibile și invocabile din oficiu de către instanța de judecată, (ii) fie menținerea versiunii nulității relative, însă cu inserarea unei prevederi derogatorii de la regimul de drept comun al acestei specii de sancțiune, prevedere care să consacre expres prerogativa instanțelor de a se pronunța din oficiu asupra omiterii exigențelor formalismului informativ, punând, desigur, în dezbaterea părților aceste aspecte, conform principiului contradictorialității și respectând dreptul consumatorului de a opta (în ipoteza invocării din oficiu a nulității pentru neconformarea asigurătorului la exigențele formalismului informativ) pentru menținerea efectelor contractului (în caz de renunțare explicită a asiguratului la aplicarea sancțiunii nulității relative a contractului de asigurare format prin nerespectarea formalismului informativ privitor la dreptul de opoziție).

Totodată, regimul nulității absolute ar fi mai pertinent inclusiv sub aspectul imprescriptibilității dreptului material la acțiune al pacientului asigurat, care s-ar prevala dincolo de intervalul de trei ani de la data la care a cunoscut motivul de nulitate (constând în nerespectarea formalismului informativ de către asigurător) de această cauză de ineficacitate a convenției. Desigur, termenul de prescripție de trei ani de la data la care a cunoscut motivul de nulitate este suficient de amplu pentru persoana asigurată, însă

rămâne nerezolvată prolema invocării din oficiu de către instanțele de judecată a neconformării la cerințele formalismului informativ în astfel de cazuri, fără a fi incidentă posibilitatea asigurătorului (a cărui culpă este prezumată, acesta neputând invoca necunoașterea prevederilor legale care îi impuneau să insereze mențiunile scrise privitoare la dreptul de opoziție la procesarea datelor pacientului oncologic) de a ridica excepția prescrierii posibilității invocării motivului de nulitate reprezentat de nerespectarea formalismului informativ aferent formării contractului de asigurare. Pentru aceste argumente, apreciem că ar fi prezentat pertinentă „hibridarea” regimului juridic al nulității relative aplicabile contractului de asigurare, încât să fie consacrată posibilitatea instanțelor de a invoca din oficiu acest tip de nulitate, sub rezerva renunțării asiguratului la a se prevala de motivul de nulitate reprezentat de omiterea mențiunilor obligatorii privind dreptul de opoziție din formularele informative precontractuale.

III. Opozabilitatea dreptului de restricționare a procesării informațiilor sensibile

A. Obligația corelativă incumbând operatorului de date medicale

Obligativitatea respectării opțiunii pacientului oncologic de a refuza procesarea datelor care atestă istoricul său medical de către asigurători, în situațiile fără recurență (atunci când afecțiunea oncologică nu a reapărut/nu s-a remanifestat după un interval de 7 ani de la data finalizării ultimului protocol medical, respectiv 5 ani pentru pacienții oncologici diagnosticați înaintea împlinirii vârstei de 18 ani) revine personalului medical, conform precizărilor din art. 25¹ alin. (3) din Legea nr. 46/2003, introdus prin Legea nr. 200/2022. Textul de lege menționează că revine personalului medico-legal obligația de a refuza transmiterea către asigurători a informațiilor și a

documentelor care atestă istoricul medical al pacientului oncologic. O suită de interogații se ridică, pornind de la exprimarea lacunară și deficitară a legiuitorului, în respectivul text legal. Mai întâi, remarcăm faptul că această obligație nu incumbă în mod direct personalului medical¹⁵, întrucât nu salariații unității spitalicești/personalul de recepție, medicii sau asistenții medicali ori prestatorii de servicii în baza convențiilor încheiate cu clinicile medicale¹⁶ dețin calitatea de operator de date, în accepțiunea imprimată de textele RGPD, ci această calitate de operator al informațiilor personale este deținută de către clinica medicală din sistemul public/privat al serviciilor de sănătate; prin urmare, apreciem că unităților medicale, în calitate de operatori de date sensibile, le incumbă obligația de a instrui în mod corespunzător (prin organizarea sesiunilor de instruire) personalul medical și de recepție, relativ la tratamentul juridic aplicabil datelor sensibile din dosarele pacienților oncologici prin prisma dreptului legal de opoziție al pacientului (i), respectiv le incumbă obligația de instituire a protocoalelor interne privind gestionarea solicitărilor de confidențializare a datelor sensibile privind istoricul medical al pacienților oncologici (ii); absența acestor protocoale adecvate putându-se concretiza într-o conduită culpabilă a operatorului de date care, dacă se soldează cu deconspirarea către asigurători a unor date sensibile ignorând solicitarea de opoziție la prelucrare adresată de pacientul oncologic, aceste fapte vor putea reprezenta o sursă de angajare a răspunderii civile a operatorului datelor, după cum este evidențiat prin prevederile art. 37 alin. (2) din Legea nr. 46/2003, introdus prin Legea nr.

¹⁵ Brent MITTELSTADT, „Ethics of the health-related internet of things: a narrative review”, *Ethics and Information Technology*, vol. 19, n. 3, 2017, pp. 157-175.

¹⁶ WORLD HEALTH ORGANIZATION (WHO), „The protection of personal data in health information systems – principles and processes for public health”, WHO Regional Office for Europe, Copenhagen, 2020, online: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/341374/WHO-EURO-2021-1994-41749-57154-eng.pdf>.

200/2022, care se referă *in terminis* la angajarea răspunderii civile a asigurătorilor, însă aceasta se va aplica și operatorilor de date din sistemul medical care au comunicat informații sensibile¹⁷ în pofida refuzului pacientului oncologic comunicat între premisele specificate în actul normativ.

B. Restricționarea accesului terților la informațiile din cuprinsul dosarului digital de sănătate al pacientului oncologic

Obligația operatorilor de date medicale de a da curs opțiunii pacientului oncologic privind restricționarea accesului terților (din categoria asigurătorilor) la istoricul său medical intervine inclusiv în perimetrul completării și partajării informațiilor medicale din „dosarul electronic de sănătate”¹⁸ (DES), pe platforma digitală aferentă, astfel încât datele stocate în DES nu vor putea face obiectul transferului la asigurători, în eventualitatea unei opoziții formulate de titularul datelor. Exercițarea dreptului titularului de restricționare a accesului la informațiile medicale se concretizează, totodată, într-o formă de manifestare a principiului reducerii la minim a datelor supuse prelucrării (în versiunea colectării, stocării, transferării sau divulgării, structurării, profilării, pseudonimizării datelor medicale). Prin raportare la solicitarea asigurătorilor de a li se permite accesul la informații privind istoricul medical al pacientului oncologic diagnosticat ca adult, în cazul căruia manifestările maladii oncologice nu au recidivat pe durata celor 7 ani de la finalizarea protocolului terapeutic, operatorilor de date medicale din sistemul sanitar le revine obligația negativă (de a nu face), respectiv de a

¹⁷ Anton VEDDER, Daniela SPAJIC, „Moral autonomy of patients and legal barriers to a possible duty of health-related data sharing”, *Ethics and Information Technology*, vol. 25, art. n. 23, 2023, pp. 2-11, online: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10676-023-09697-8>.

¹⁸ Călina JUGASTRU, „Dosarul electronic de sănătate – repere actuale, vulnerabilități și soluții”, *Dreptul* n. 10, 2022, accesat pe Sintact, în 05.02.2024.

nu transfera datele solicitate către asigurător, dacă pacientul titular al datelor se opune transferului, chiar dacă aceste date au fost stocate și actualizate în DES. Apreciem că, la solicitarea titularului, va fi restricționat accesul la datele din cele cinci module DES, îndeosebi datele din modulul secund, intitulat „Istoricul medical”, cuprinzând *inter alia* informații despre „boli cronice diagnosticate; intervenții și proceduri efectuate, servicii medicale, imunizări; tratament medicamentos acordat în cadrul unor studii clinice”, respectiv informațiile din cel de-al treilea modul, care grupează *inter alia* sub titulatura „Antecedente declarate de pacient” informații privind „antecedente medicale heredo-colaterale, antecedente fiziologice, patologice; informații despre mediul și modul de viață”, de asemenea, pacientul titular va putea restricționa accesul terților (distribuitori de asigurări) la informațiile din cel de-al patrulea modul, sub titulatura „Documente medicale”, înregimentând: „fișe de observație clinică generală pentru spitalizare continuă; fișe de observație clinică generală pentru spitalizare de zi; fișe de consultație medic specialist; fișe de consultație medicină de familie; trimiteri pentru investigații clinice; trimiteri pentru investigații paraclinice; recomandări pentru îngrijire la domiciliu; recomandări pentru dispozitive medicale; prescripții medicale”. Asemenea date, deși nu li se imprimă statutul unor veritabile date sensibile (statut pe care l-ar avea, de pildă, datele genetice stocate în DES), pot deveni date sensibile „indirecte” ori pot glisa către „categoriile de date speciale” la care se referă dispozițiile restrictive ale RGPD, atunci când urmează a fi exploatate în sensul profilării contractuale, vulnerabilizând titularul datelor în sensul supunerii acestuia unui tratament contractual discriminatoriu¹⁹.

¹⁹ Ronen AVRAHAM, „Discrimination and Insurance”, în Kasper LIPPERT-RASMUSSEN (coord.), *The Routledge Handbook of the Ethics of Discrimination*, Routledge, Londra, 2017, cap. 28, University of Texas, Law and Economics Research Paper No. E574, online: <https://ssrn.com/abstract=3089946> și online: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3089946>.

Sunt vizate cazurile în care titularilor datelor li s-ar refuza contractarea unei convenții de asigurări pornind de la istoricul medical al acestora ca pacienți oncologici ori li s-ar aplica prime de asigurare substanțial mai oneroase decât asigurațiilor din categorii similare de vârstă, în considerarea acestui istoric medical.

În doctrina alocată tematicii colectării consimțământului pacientului la constituirea și completarea DES, s-a evidențiat rolul redus, aproape mecanic și caracterizat prin pasivitate (de „spectator”²⁰) pe care prevederile legislației în vigoare îl imprimă pacientului, rol care ar trebui „revitalizat”, în acord cu exigențele RGPD, într-o viitoare reglementare a acestor problematici. Revizuirea textelor legale ar fi necesară pentru a imprima substanță dreptului de opțiune al pacientului și de control asupra propriilor informații medicale, cu excepția evidentă, a procesării informațiilor întemeiată nu pe textul art. 6, alin. 1, lit. (a) din RGPD privind consimțământul persoanei vizate, ci justificată prin art. 6, alin. 1, lit. (c) RGPD pentru procesările decurgând din executarea obligațiilor legale imperative, lit. (d) RGPD pentru procesările destinate protejării intereselor vitale (precum în situații de urgențe medicale, când consimțământul pacientului la procesarea datelor nu poate fi colectat) ori procesarea întemeiată pe dispozițiile art. 6, alin. 1, lit. (e) RGPD, relative la procesările de informații corelate unui interes public sau general. Pentru stocarea datelor în DES, inițierea procesării datelor în dosarul electronic se efectuează, în principiu, dislocat de consimțământul pacientului, fiind activat temeiul „utilității publice de interes național” (art. 346¹, alin. 3 din Legea nr. 95/2006, în versiunea republicată), iar platforma informatică dezvoltată pentru DES, este administrată „în interes național și de utilitate publică”, ceea ce conferă acordului pacientului o marjă extrem de redusă de deplasare a opțiunilor,

²⁰ *Ibidem.*

aproape inexistentă, astfel cum pertinent s-a evidențiat în doctrină²¹; prin urmare, apreciem că, din perspectiva exercitării dreptului pacientului oncologic de a opta pentru restricționarea accesului la datele sale medicale, ar trebui adaptați *by default* și *by design* parametrii funcționali ai platformei de gestionare a DES, încât să fie introduse rubrici care să evidențieze existența unei opoziții la procesare din partea titularului (ca drept exercitat după 7 ani, respectiv 5 ani de la ultimul protocol oncologic pentru afecțiuni nerecidivante în acest interval) și care să marcheze ca restricționate (sub aspectul posibilității transferului/divulgării către terții din domeniul serviciilor de asigurări) categoriile de date supuse dreptului de opoziție la procesare.

²¹ *Ibidem.*

Remarci concluzive

Articulând natura juridică, de „drept la opoziție” a dreptului potestativ consacrat prin dispozițiile art. 25¹ din Legea nr. 46/2003, introdus prin Legea nr. 200/2022, considerăm că formula evazivă și improprie (de „drept la uitare”) cu care legiuitorul național a ales să califice dreptul special de control asupra propriilor date, recunoscut pacientului oncologic, este criticabilă, mai adecvată fiind titulatura de „drept de a formula opoziție” ori de a se opune procesării datelor sale medicale în anumite scopuri specifice, cum ar fi cele de profilare în vederea adaptării valorice a primelor de asigurare. Întrucât, în opinia noastră, nu putem vorbi despre un „drept la ștergerea datelor” din dosarul medical al pacientului oncologic (aceste date rămânând în continuare a fi conservate în dosarul medical), devine importantă calificarea ca fiind un drept la opoziție, având natura unei prerogative potestative, de control unilateral pe care pacientul îl exercită asupra situației juridice relative la procesarea datelor sensibile, în contextul perfectării contractelor de asigurări. Exercițiul acestui drept de opoziție permite pacientului oncologic, la expirarea unui interval de 7 ani (respectiv 5 ani pentru pacienții diagnosticați la vârste sub 18 ani) de la finalizarea etapelor tratamentului oncologic fără recurență, să controleze ce tip de informații din istoricul său medical vor fi transferate asigurătorului pentru evaluarea probabilității riscului asigurat și pentru calibrarea ori „personalizarea” cuantumului primelor de asigurare.

Sintetizând, din analiza prevederilor legale referitoare la tipurile sancțiunilor aplicabile în situațiile nerespectării dreptului de opoziție la procesarea datelor privind istoricul medical al pacienților oncologici, rezultă că este incidentă răspunderea civilă a distribuitorilor de asigurări (și, deși textul legal nu o reiterează expres, poate fi angajată răspunderea civilă a operatorilor de date din sistemul medical), pentru procesările care încalcă

dispozițiile art. 25¹ din Legea nr. 43/2003, modificată și completată prin Legea nr. 200/2022, întrucât, rezultând din prevederile art. 37 alin. (2) din actul normativ, este consacrată incidența regimului răspunderii civile din dreptul comun pentru acest tip de derapaje de la îndeplinirea obligațiilor legale. Totodată, pentru nerespectarea obligațiilor care incumbă distribuitorilor de asigurări în etapa precontractuală, cu privire la exigențele formalismului informativ aplicabil redactării și completării fișei informative privind istoricul medical, va fi incidentă, la solicitarea titularului dreptului de opoziție, sancțiunea nulității relative a contractului de asigurare, instanțele de judecată având o marjă de apreciere cu privire la relevanța desființării retroactive a contractului pentru motivul omisiunii specificațiilor contractuale privitoare la dreptul asiguratului de a restricționa accesul la datele sale medicale. Apreciem că, *de lege ferenda*, ar fi utilă stipularea legislativă a prerogativei instanțelor de judecată de a invoca din oficiu inopozabilitatea ori nulitatea clauzelor contractului de asigurare (având natura contractelor de adeziune) în raporturile cu asiguratul, pentru ipotezele nerespectării de către asigurator a obligațiilor care îi incumbă potrivit formalismului informativ pentru transparentizarea existenței și a manierei de exercitare a dreptului de opoziție la prelucrarea datelor medicale, o atare consacrare legislativă fiind necesară pentru a clarifica misiunea instanțelor de judecată în asemenea ipoteze, în eventualitatea pasivității inițiale a asiguratului, care a omis să invoce acest motiv de nulitate. Opinăm că, întrucât desființarea retroactivă a contractului de asigurare pe acest temei nu ar fi pertinentă în absența voinței asiguratului de a se prevala de motivul de nulitate reprezentat de omiterea mențiunilor informative obligatorii privind dreptul titularului datelor personale de a restricționa accesul asiguratorului la o parte din aceste informații, instanța de judecată va trebui să solicite acordul

asiguratului cu privire la prevalarea de acest motiv de ineficacitate a actului juridic.

Bibliografie:

- AMANKWAH Jeffrey, STROOBANTS Nele, „GDPR and the Processing of Health Data in Insurance Contracts: Opening a Can of Worms?”, în Lima Rego M., Kuschke B. (coord.), *Insurance and Human Rights*, AIDA Europe Research Series on Insurance Law and Regulation, vol. 5, Springer, Cham, 2022, online: https://doi.org/10.1007/978-3-030-82704-5_7;
- ARORA Chirag, „Digital health fiduciaries: protecting user privacy when sharing health data”, *Ethics and Information Technology*, vol. 21, n. 3, 2019, pp. 181-196;
- AVRAHAM Ronen, „Discrimination and Insurance”, în LIPPERT-RASMUSSEN Kasper (coord.), *The Routledge Handbook of the Ethics of Discrimination*, Routledge, Londra, 2017, cap. 28, University of Texas, Law and Economics Research Paper No. E574, online: <https://ssrn.com/abstract=3089946> și <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3089946>;
- BALLESTEROS MOFFA LUIS ÁNGEL, *Las fronteras de la privacidad. El conflicto entre seguridad pública y datos personales en una sociedad amenazada y tecnología*, Editorial Comares, Granada, 2020;
- BRUNESSEN Bertrand, *Protection des données personnelles et nouveaux modes de production du droit*, Bruylant, Bruxelles, 2022;
- GOICOVICI Juanita, „Granularity and specificity of consent and implications thereof for the data controller in the light of the principle of ‘purpose limitation’”, în *InterEULawEast – Journal for the International and European Law, economics and market integrations*, vol. 9, n. 2, 2022, pp. 43-68;

- GOICOVICI Juanita, „The collecting of consent to the processing of children’s personal data, between volatility and disobedience”, SHS Web of Conferences, vol. 177, 2023, 04001, online: https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/pdf/2023/26/shsconf_copeji2023_04001.pdf ;
- GOICOVICI Juanita, „Consimțământul consumatorului la prelucrarea datelor personale în contractele *business to consumer* – condiția consimțământului granular”, *Analele Universității de Vest din Timișoara, Seria Drept*, n. 2, 2019, pp. 7-24;
- GOICOVICI Juanita, „Portabilitatea datelor cu caracter personal, prin prisma dispozițiilor RGDP și ale Directivei 2019/770: este gambitul reginei mutarea de deschidere adecvată?”, *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Seria Științe Juridice*, vol. LXVII, Supliment 2, 2021, pp. 57-80;
- GOICOVICI Juanita, *Dreptul relațiilor dintre profesioniști și consumatori*, Hamangiu, București, 2022;
- INSURANCE EUROPE Position Paper, „Comments on the use of consent in insurance in view of the GDPR guidelines”, 01.06.2017, online: https://www.insuranceeurope.eu/publications/1872/comments-on-the-use-of-consent-in-insurance-in-view-of-the-gdpr-guidelines/Comments_on_consent.pdf;
- JUGASTRU Călina, „Dosarul electronic de sănătate – repere actuale, vulnerabilități și soluții”, *Dreptul* n. 10, 2022;
- KONRAD Renata, ZHANG WENCHANG, BJARNÓTTIR MARGRÉT, PROAÑO RUBEN, „Key considerations when using health insurance claims data in advanced data analyses: an experience report”, *Health Syst (Basingstoke)*, vol. 9, n. 4, 2020, pp. 317-325, DOI: 10.1080/20476965.2019.1581433, online: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7738306/>;
- MITTELSTADT Brent, „Ethics of the health-related internet of things: a narrative review”, *Ethics and Information Technology*, vol. 19, n. 3, 2017, pp. 157-175;

TAPP BARROSO Helena, „Processing personal health data for insurance purposes under GDPR” (15.10.2019), online:

<https://www.lexology.com/commentary/insurance/portugal/morais-leito-galvo-teles-soares-da-silva-associados/processing-personal-health-data-for-insurance-purposes-under-gdpr>;

VEDDER Anton, SPAJIĆ Daniela, „Moral autonomy of patients and legal barriers to a possible duty of health related data sharing”, *Ethics and Information Technology*, vol. 25, art. n. 23, 2023, pp. 2-11, online:

<https://link.springer.com/article/10.1007/s10676-023-09697-8>;

WORLD HEALTH ORGANIZATION (WHO), „The protection of personal data in health information systems – principles and processes for public health”, WHO Regional Office for Europe, Copenhaga, 2020, online:

<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/341374/WHO-EURO-2021-1994-41749-57154-eng.pdf>.

ASPECTE TEORETICE ȘI PRACTICE CU PRIVIRE LA
TERMENUL PENTRU INTRODUCEREA VALIDĂRII DE
POPRIRE INSTITUIT DE ART. 790 ALIN. (1)
COROBORAT CU ART. 787 ALIN. (1) DIN CODUL DE
PROCEDURĂ CIVILĂ

DOI: 10.24193/SUBBIur.69(2024).1.2
Data publicării online: 25.10.2024

Șerban MIRCIOIU*

Abstract: Prezentul articol urmărește să răspundă la câteva chestiuni legate de termenul pentru introducerea validării de poprire instituit de art. 790 alin. (1) coroborat cu art. 787 alin. (1) din Codul de procedură civilă.

Pentru a putea fi declanșată procedura de validare a popririi, creditorul trebuie să fie în posesia unui titlu executoriu, el să fi obținut încuviințarea executării silite sub forma popririi, iar terțul poprit să nu își îndeplinească obligațiile ce îi revin pentru efectuarea popririi.

Natura juridică a termenului de o lună de formulare a cererii de validare a popririi este aceea a unui termen imperativ, legal, fix și absolut. Data de la care începe să curgă termenul de formulare a cererii de validare a popririi de o lună este de 5 zile, termen care este prohibitiv și care curge de la data de comunicare a adresei de poprire

* Dr. Șerban MIRCIOIU, avocat, Baroul Cluj, lector I.N.P.P.A., cadru didactic asociat al Facultății de Drept a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, e-mail: serban.mircioiu@avocatmircioiu.ro, <https://orcid.org/0009-0008-7858-5930>.

pentru sumele care sunt deja scadente iar în cazul sumelor de bani datorate în viitor, de la scadența acestora.

Pentru a stabili dacă cererea de validare a popririi a fost sau nu introdusă în termen trebuie verificate două termene, cel de 5 zile care are ca punct de pornire fie data comunicării adresei de poprire fie data scadenței sumelor de bani datorate în viitor și termenul de o lună de zile care are ca punct de pornire ziua următoare a datei la care s-a împlinit termenul de 5 zile.

În cazul validării popririi care are ca obiect sumele de bani datorate în viitor, termenul de formulare al validării de poprire nu are ca punct de pornire data comunicării adresei de poprire ci data scadenței sumelor de bani datorate. Este superfluu ca executorul să mai emită încă o adresă de înființare a popririi în această situație întrucât pentru sumele scadente în viitor raportat la momentul când terțul trebuia să consemneze sau să plătească suma oricum validarea își produce efectele doar la data când salariile devin scadente.

Cuvinte cheie: validarea popririi; termen imperativ, termen prohibitiv, creanțe cu scadențe succesive ale debitorului poprit față de terțul poprit, decădere.

PTHEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS
REGARDING THE DEADLINE FOR THE
SUBMISSION OF GARNISHMENT VALIDATION
INSTITUTED BY ARTICLE 790, PAR. (1)
CORROBORATED WITH ARTICLE 787, PAR. (1)
OF THE ROMANIAN CIVIL PROCEDURE CODE

Abstract: The purpose of the present articles is to address several issues related to the deadline for the submission of garnishment validation instituted by article 790, paragraph (1) corroborated with article 787, paragraph (1) of the Romanian Civil Procedure Code.

For the garnishment validation procedure to be initiated, the creditor should be in possession of an enforceable title, should have attained permission for forced execution in the form of garnishment, and the garnished third party should be in default of the obligations assigned to it for such garnishment to be performed.

The legal nature of the one-month deadline for the submission of the garnishment validation motion is that of an imperative, legal, fixed, and absolute one.

The date whereon the deadline for submission of the one-month garnishment validation motion begins is 5 days, a prohibitive deadline and which starts to be calculated on the date of notification of the garnishment notice for amounts that are already outstanding and, in the case of amounts due in the future, upon their maturity.

In order to determine whether the motion for garnishment validation was or was not submitted within the deadline, there are two deadlines that need to be verified, the 5 days one for which the onset date is either the date of maturity of amounts due in the future and, the one month deadline for which the onset is the day following the date whereon the 5 days deadline was met.

For garnishment validations relating to amount of money due in the future, the deadline for submission of garnishment validation is not the same as the date of notification of the garnishment notice but the date of maturity of the amounts due. It's superfluous for the official receiver to issue another garnishment notification in this case seeing as, for amounts due in the future, in reference to the moment when the third party should have recorded or paid the amount, the validation produces its effects only on the date when wages become due.

Keywords: validation of garnishment; imperative deadline; prohibitive deadline; receivables with successive maturity dates of the garnished debtor in reference to the garnished third party; lapse.

Cuprins

Cuprins.....	39
Aspecte introductive. Definiție și natură juridică	40
I. Natura juridică a termenului de formulare a cererii de validare a popririi.	41
II. Data de la care începe să curgă termenul de formulare a cererii de validare a popririi	46
III. Termenul de formulare a cererii de validare a popririi în cazul sumelor de bani datorate în viitor	50
Concluzii	60
Bibliografie.....	61

Aspecte introductive. Definiție și natură juridică

Validarea popririi a fost definită drept: „o operațiune juridică presupunând verificarea și confirmarea popririi printr-o hotărâre judecătorească care constituie titlul executoriu pentru creditor față de terț poprit, ce devine astfel debitorul direct al creditorului popritor”¹.

Natura juridică a validării popririi a fost amplu dezbătută în literatura de specialitate², susținându-se că aceasta reprezintă un „incident procedural”, „o acțiune de fond”, „un veritabil proces”, „o procedură specială și inedită” care este în același timp „facultativă și excepțională.” Aceste controverse sunt importante în special în privința determinării regimului juridic general al procedurii validării popririi fără însă a juca un rol determinant în privința termenului pentru introducerea validării de poprire instituit de art. 790 alin. (1) coroborat cu art. 787 alin. (1) din Codul de procedură civilă.

Din cuprinsul art. 790 alin. (1) C.proc.civ.³ rezultă faptul că : „dacă terțul poprit nu își îndeplinește obligațiile ce îi revin pentru efectuarea popririi, inclusiv în cazul în care, în loc să consemneze suma urmăribilă, a

¹ A se vedea M. COSTIN, *Validarea popririi*, în „Dicționar de drept procesual civil”, de M. N. Costin, I. LEȘ, M. Șt. MINEA, D. RADU, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 464.

² A se vedea: T.C. Briciu, *Particularitățile procedurii de validare a popririi*, în E. OPRINA, V. BOZEȘAN (coord.), *Executarea silită – dificultăți și soluții practice* –, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2016, pp. 618-628; T. BODOAȘCĂ, D. V. MARIN, *Validarea popririi în reglementarea actualului Cod de procedură civilă*, în Conferința internațională „Procesul civil și executarea silită. De la clasic la modern.”, Ed. Universul Juridic, București, 2019, pp. 19-30; G. BOROI, M. STANCU, *Drept procesual civil*, ed. a 5-a, Editura Hamangiu, București, 2020, p. 1.340-1.345; G. A. LAZĂR, R. STANCIU, A. R. TRANDAFIR, N-H. ȚIȚ, *Poprirea: o triplă perspectivă-civilă, fiscală și penală*, Editura Hamangiu, București, 2021, p. 132-274.

liberat-o debitorului poprit, creditorul urmăritor, debitorul sau executorul judecătoresc, în termen de cel mult o lună de la data când terțul poprit trebuia să consemneze sau să plătească suma urmăribilă, poate sesiza instanța de executare, în vederea validării popririi”.

Din economia textului redat mai sus se poate ajunge la concluzia că pentru a putea fi declanșată procedura de validare a popririi, creditorul trebuie să fie în posesia unui *titlu executoriu*, el să fi obținut încuviințarea executării silite sub forma popririi, iar terțul poprit după comunicarea adresei de înființare a popririi în mod alternativ:

a) nu își îndeplinește obligațiile ce îi revin pentru efectuarea popririi, de consemnare sau plată a bunurilor sau a sumei indisponibilizate;

b) în loc să consemneze sau să plătească suma urmăribilă, o eliberează debitorului poprit;

c) eliberează suma urmăribilă unei alte persoane indicate de debitorul poprit”⁴.

I. Natura juridică a termenului de formulare a cererii de validare a popririi.

Din cuprinsul art. 790 alin. (1) C.proc.civ. reiese faptul că termenul pentru formularea validării de poprire este de cel mult *o lună* și că începe să curgă de la data când terțul poprit trebuia să consemneze sau să plătească suma urmăribilă.

Natura juridică a termenului de o lună pentru formularea validării de poprire a fost controversată în literatura de specialitate și în practica judiciară.

⁴ A se vedea T.C. BRICIU, op.cit., p. 618.

Sub imperiul vechiul Cod de procedură civilă de la 1865⁵ nu a existat un punct de vedere unitar cu privire la natura juridică a termenului (de trei luni de zile în vechea reglementare s.n.) de sesizare a instanței pentru validarea popririi, avansându-se ideea fie a unui *termen imperativ*⁶ a cărui nerespectare determină decăderea creditorului, debitorului sau a executorului judecătoresc din dreptul de a solicita instanței de executare validarea popririi fie a unui *termen prohibitiv*⁷ care împiedică formularea cererii de validare a popririi înainte de împlinirea lui fie chiar a unui *termen de recomandare* după expirarea căruia se poate face cererea de validare, întrucât procedura validării este una facultativă⁸.

Sub imperiul noului Cod de procedură civilă, într-o primă opinie s-a susținut faptul că termenul de o lună instituit de art. 790 alin. (1) C. pr. civ., ar fi „ un *termen de prescripție extinctivă*” și că „ deși, în esență suntem în prezența unei condiții procesual-civile, a unei condiții de procedură, am rânduit-o printre condițiile de fond ale cererii de validare a popririi, întrucât admiterea excepției prescripției extinctive va avea ca rezultat respingerea în fond a cererii de validare.”⁹

⁵ M.of.: 200 din 11 septembrie 1865.

⁶ A se vedea T. București, dec. nr. 1024/R/2011 din data de 27.04.2011, A.G. ȚAMBULEA, *Executarea silită. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2012, pp. 268-270, *apud* E. OPRINA, I. GÂRBULEȚ, *Tratat teoretic și practic de executare silită*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p.751.

⁷ A se vedea I. REBECA, *Executarea silită prin poprire*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 112, *apud* E. OPRINA, I. GÂRBULEȚ, *Tratat teoretic și practic de executare silită*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2013, pp.750-751.

⁸ A se vedea în acest sens C. Ap. Alba Iulia, dec. civ. nr. 237/2009 din data de 13.05.2009, online: <http://www.rolii.ro/hotarari/5893b509e49009e82c001b40>.

⁹ A se vedea I. DELEANU, în I. DELEANU, V. MITEA, S. DELEANU, *Noul Cod de procedură civilă: comentarii pe articole*, vol. II, Ed. Universul juridic, București, 2013, p. 211.

Într-o altă opinie s-a intuit în mod judicios faptul că „termenul de cel mult o lună prevăzut de actuala reglementare este un *termen imperativ*, înăuntrul căruia creditorul, debitorul sau executorul judecătoresc este obligat să formuleze cererea de validare a popririi. În cazul în care nu face acest lucru, intervine sancțiunea *decăderii*, cererea formulată după împlinirea acestui termen urmând a fi respinsă ca tardivă.”¹⁰ Această opinie este îmbrățișată în prezent de majoritatea doctrinei și a practicii judiciare¹¹.

Controversa juridică a fost clarificată în primul rând prin Decizia nr. 7/2013 a Înaltei Curți de Casație și Justiție¹², privind natura juridică a termenului de 3 luni prevăzut de dispozițiile art. 460 alin. (1) din Codul de procedură civilă de la 1865.

¹⁰ A se vedea E. OPRINA, I. GÂRBULEȚ, *Tratat teoretic și practic de executare silită*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p.751.

¹¹ A se vedea : T.C. BRICIU, op.cit., p. 619; T. BODOAȘCĂ, D. V. MARIN, op.cit., p. 24; G. BOROI, M. STANCU, op.cit., p. 1.341; G. A. LAZĂR, R. STANCIU, A. R. TRANDAFIR, N-H. ȚȚ, op.cit., p. 158.

¹² M.of.: 263 din 13 mai 2013.

„Completul competent să judece recursul în interesul legii, a statuat în sensul că în interpretarea și aplicarea art. 460 alin. (1) din Codul de procedură civilă de la 1865 termenul de 3 luni de la data la care terțul poprit trebuia să consemneze sau să plătească suma urmăribilă, în care creditorul, debitorul sau organul de executare poate sesiza instanța de executare în vederea validării popririi, este un *termen imperativ* (pentru că înăuntrul acestuia trebuie îndeplinit actul de procedură care constă în sesizarea instanței cu cererea de validare a popririi) și deopotrivă și un termen *legal, fix și absolut*, deoarece legea îl impune, iar nerespectarea lui, în lipsa unor alte dispoziții contrare, afectează eficacitatea sesizării instanței de executare prin intervenirea sancțiunii decăderii. În ceea ce privește sancțiunea aplicabilă în cazul nerespectării termenului de 3 luni, impus de art. 460 alin. 1 din Codul de procedură civilă, au fost și instanțe care au apreciat că, deși termenul este legal și absolut, nerespectarea lui nu poate atrage sancțiunea decăderii, deoarece legea nu impune o astfel de sancțiune. Cu privire la acest aspect se reține că, potrivit art. 103 alin. 1 din Codul de procedură civilă, neexercitarea oricărei căi de atac și neîndeplinirea oricărui altui act de procedură în termenul legal atrag decăderea, în afară de cazul când legea dispune altfel sau când partea dovedește că a fost împiedicată printr-o împrejurare mai presus de voința ei. Prin urmare, pentru a opera decăderea nu este necesar ca legea să prevadă sancțiunea decăderii pentru nerespectarea fiecărui termen în parte, fiind suficient faptul că partea nu și-a exercitat dreptul procedural în termenul peremptoriu fixat de lege.”¹³

Doctrina actuală a apreciat că aceste considerente își păstrează pe deplin valabilitatea și sub imperiul actualului Cod de procedură civilă¹⁴.

Prin Decizia Curții Constituționale nr. 837/2021¹⁵ a fost respinsă, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 790 alin. (1) din Codul de procedură civilă.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ A se vedea : T.C. BRICIU, op.cit., p. 619; T. BODOAȘCĂ, D. V. MARIN, op.cit., p. 24; G. BOROI, M. STANCU, op.cit., p. 1.341; G. A. LAZĂR, R. STANCIU, A. R. TRANDAFIR, N-H. ȚÎȚ, op.cit., p. 158.

¹⁵ M.of.: 497 din 19 mai 2022.

Curtea Constituțională a reținut că „în ceea ce privește natura juridică a termenului de cel mult o lună (de la data când terțul poprit trebuia să consemneze sau să plătească suma urmăribilă) în care creditorul urmăritor, debitorul sau executorul judecătoresc poate sesiza instanța de executare, în vederea validării popririi, instanța de contencios constituțional învederează faptul că termenul prevăzut de art. 790 alin. (1) din Codul de procedură civilă este un *termen imperativ*, pentru că înăuntrul acestuia trebuie îndeplinit actul de procedură care constă în sesizarea instanței cu cererea de validare a popririi. În acest sens este, de altfel, și Decizia nr. 7 din 15 aprilie 2013, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii”¹⁶.

Recent prin Decizia 6/2023 a Înaltei Curți de Casație și Justiție¹⁷ privind pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept legate de interpretarea art. 790 alin. (1) din Codul de procedură civilă și menținerea aplicabilității Deciziei R.I.L. nr. 7 din 15 aprilie 2013 sub imperiul noului Cod de procedură civilă, deși instanța supremă a respins sesizarea ca inadmisibilă a reținut în considerentele decisive faptul că

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ M.of.: 186 din 06 martie 2023.

„... examenul jurisprudențial efectuat a relevat că instanțele naționale au o abordare unitară în legătură cu dezlegarea dată prin decizia în interesul legii cu privire la natura termenului de validare a popririi, considerând că sancțiunea nerespectării sale rămâne de actualitate sub imperiul noii reglementări procesual civile, iar instanța de trimitere nu oferă un punct de vedere în sens contrar. Astfel, se observă că prevederile art. 790 alin. (1) din Codul de procedură civilă diferă de cele ale art. 460 alin. 1 din Codul de procedură civilă din 1865 doar în privința duratei termenului de validare a popririi, care a fost scurtat de la trei luni la o lună. În consecință, *dezlegarea dată prin decizia în interesul legii cu privire la natura termenului de validare a popririi și sancțiunea nerespectării sale rămâne de actualitate sub imperiul noilor dispoziții procesual civile*”¹⁸.

În consecință natura juridică a termenului de o lună instituit de art. 790 alin. (1) C. pr. civ., precum și sancțiunea care intervine în cazul nerespectării acestui termen nu mai pot fi puse astăzi sub semnul întrebării fiind vorba despre un termen *imperativ (peremptoriu), legal, fix și absolut* a cărui nerespectare atrage sancțiunea *decăderii*.

II. Data de la care începe să curgă termenul de formulare a cererii de validare a popririi

Dacă în privința naturii juridice a termenului de o lună instituit de art. 790 alin. (1) C.proc.civ. teoria și practica judiciară par să fi ajuns la un consens, nu același lucru se poate spune și în privința momentului de la care începe să curgă acest termen. Momentul de la care începe să curgă termenul de o lună generează în continuare unele dificultăți practice.

La o lectură atentă a art. 790 alin. (1) C.proc.civ. rezultă că executorul judecătoresc, creditorul urmăritor sau debitorul, pot sesiza instanța de executare în vederea validării popririi în termen de cel mult o lună de la data

¹⁸ *Ibidem*.

când terțul poprit *trebuia să consemneze sau să plătească suma urmăribilă*. Se pune așadar problema care este data când terțul poprit trebuia să consemneze sau să plătească suma urmăribilă, respectiv data când terțul poprit trebuia să își îndeplinească obligațiile ce îi revin pentru efectuarea popririi.

Răspunsul la această întrebare îl oferă art. 787 alin. (1) C.proc.civ. care menționează că:

„... în termen de 5 zile de la comunicarea popririi, iar în cazul sumelor de bani datorate în viitor, de la scadența acestora, terțul poprit este obligat: 1. să consemneze suma de bani, dacă creanța poprită este exigibilă, sau, după caz, să indisponibilizeze bunurile mobile încorporale poprite și să trimită dovada executorului judecătoresc, în cazul popririi înființate pentru realizarea altor creanțe decât cele arătate la pct. 2; 2. să plătească direct creditorului suma reținută și convenită acestuia, în cazul sumelor datorate cu titlu de obligație de întreținere sau de alocație pentru copii, precum și în cazul sumelor datorate cu titlu de despăgubiri pentru repararea pagubelor cauzate prin moarte, vătămarea integrității corporale sau a sănătății”.

Pe cale de consecință, în ordinea firească a lucrurilor, executorul judecătoresc va trebui mai întâi să emită o *adresă de înființare a popririi*.

Aceasta a fost caracterizată drept „un act procedural cu natură juridică mixtă, fiind în același timp un act de conservare și de executare, ce poate fi supus controlului instanței de executare pe calea contestației la executare ori în procedura de validare a popririi¹⁹”. Adresa de înființare a popririi se comunică către terțul poprit în conformitate cu dispozițiile art. 784 alin. (1) C.proc.civ. Actele de procedură efectuate în cursul executării silite se comunică, potrivit art. 672 C. pr. civ., „de către executorul judecătoresc personal ori prin intermediul agentului său procedural. În măsura în care comunicarea de către executorul judecătoresc personal ori prin intermediul

¹⁹ A se vedea, E. OPRINA, I. GÂRBULEȚ, op.cit., p. 734.

agentului său procedural nu este posibilă, comunicarea și citarea se va face potrivit dispozițiilor legale de drept comun privind citarea și comunicarea actelor de procedură, dispoziții care se aplică în mod corespunzător”.

Terțul poprit fie semnează *dovada de înmânare* în condițiile art. 163 alin. (1) C.proc.civ. fie în cazul celorlalte ipoteze prevăzute de art. 163 C.proc.civ. agentul procedural sau executorul întocmește un *proces-verbal* sens în care termenul de 5 zile va începe să fie pus în mișcare fie de la data semnării dovezii de înmânare fie de la data întocmirii procesului-verbal. Din momentul comunicării adresei de înființare a popririi sunt totodată indisponibilizate toate sumele și bunurile ce fac obiectul popririi.

Terțul poprit are un termen de 5 zile să își îndeplinească obligațiile ce îi revin pentru efectuarea popririi, termen care curge de la comunicarea adresei de poprire pentru sumele care sunt deja scadente iar în cazul sumelor de bani datorate în viitor, de la scadența acestora.

Coroborând dispozițiile art. 790 alin. (1) cu cele ale art. 787 alin. (1) din Codul de procedură civilă se poate ajunge la concluzia că în realitate pentru a stabili dacă cererea de validare a popririi a fost sau nu introdusă în termen este necesar să fie verificate *două termene*, cel de *5 zile* care are ca punct de pornire fie data comunicării adresei de poprire fie data scadenței sumelor de bani datorate în viitor și termenul de *o lună de zile* care are ca punct de pornire ziua următoare a datei la care s-a împlinit termenul de 5 zile²⁰.

²⁰ A se vedea în acest sens G. A. LAZĂR, R. STANCIU, A. R. TRANDAFIR, N-H. ȚIȚ, op.cit., p. 160. Autorii apreciază că „termenul de o lună va începe să curgă a doua zi după împlinirea termenului de 5 zile prevăzut de art. 797 alin. (1) C. pr. civ.” Afirmația credem că trebuie înțeleasă în sensul că termenul de o lună va începe să curgă a doua zi după împlinirea termenului de 5 zile, în sensul că fiind vorba despre un termen care se calculează pe zile libere

În vreme ce termenul de 5 zile este unul *prohibitiv* în sensul că legea interzice formularea unui cereri de validare a popririi înaintea expirării lui, termenul de o lună este un termen *imperativ* înăuntrul căruia trebuie îndeplinit actul de procedură care constă în sesizarea instanței cu cererea de validare a popririi²¹.

Fiind vorba în ambele cazuri despre termene *absolute*, nerespectarea lor va afecta validitatea actelor de procedură efectuate, atrăgând nulitatea sau după caz decăderea, însă prin prisma dispozițiilor art. 185 alin. (1) C.proc.civ. suntem de părere că în final se va ajunge la *nulitatea* actului de procedură efectuat. Fiind vorba despre *nulități extrinseci* actului de procedură apreciem că nulitatea va fi una *necon condiționată de vătămare* în temeiul art. 176 pct. 6 C.proc.civ.

În vreme ce termenul de 5 zile se va calcula potrivit art. 181 alin. (1) pct. 2 C.proc.civ. *pe zile libere* fără să intre în calcul nici ziua în care termenul a început să curgă, nici ziua când se împlinește²², termenul de o lună se va calcula potrivit art. 181 alin. (1) pct. 3 C.proc.civ. și se împlinește *în ziua corespunzătoare zilei de plecare din ultima lună*.

Spre exemplu dacă adresa de înființare a popririi este comunicată de către executorul judecătoresc terțului poprit la data de 1 februarie 2024 (și nu este vorba despre sume datorate în viitor), termenul de 5 zile în care terțul poprit va trebui să își îndeplinească obligațiile legale se împlinește la data de 7 februarie 2024 iar termenul de o lună pentru formularea cererii de validare

nu va intra în calcul nici ziua în care termenul a început să curgă, nici ziua când se împlinește. Din punctul nostru de vedere mai clar ar fi să se afirme că termenul de o lună de zile are ca punct de pornire chiar ziua următoare a datei la care se împlinește termenul de 5 zile.

²¹ *Ibidem*.

²² A se vedea G. BOROI, M. STANCU, op.cit., p. 378.

a popririi va începe să curgă din data de 8 februarie 2024 și se va împlini la data de 8 martie 2024²³.

Unii autori au apreciat că există o anumită „ambiguitate” în privința momentului în care se împlinește termenul de o lună, încercând să facă o subtilă diferențiere între termenele pe „ore, zile, săptămâni, luni și ani”, reglementate de art. 181 C.proc.civ. și termenul de „o lună de zile” care nu ar fi reglementat de art. 181 C. pr. civ.²⁴. S-a avansat chiar și ideea că ar fi oportun ca, „*de lege ferenda*”, dispozițiile art. 790 alin. (1) C. pr. civ. să fie modificate, în sensul înlocuirii expresiei „cel mult o lună de zile” cu expresia „cel mult 30 de zile”²⁵.

Din punctul nostru de vedere lucrurile sunt clare în sensul că dacă termenul a început să curgă într-o lună, care are un număr de zile, și se împlinește în luna următoare, care are un alt număr de zile se vor aplica dispozițiile art. 181 alin. (1) pct. 3 C.proc.civ. în sensul că dacă lună următoare nu are o asemenea zi termenul se va socoti împlinit în ultima zi a lunii²⁶.

III. Termenul de formulare a cererii de validare a popririi în cazul sumelor de bani datorate în viitor

Cele mai multe dificultăți practice au apărut în legătură cu termenul de formulare a cererii de validare a popririi în cazul sumelor de bani datorate

²³ Ziua de 8 martie 2024 nu este potrivit Codului muncii o zi de sărbătoare legală sens în care nu sunt aplicabile dispozițiile art. 181 alin. (2) C.proc.civ. pentru a putea prelungi termenul până în prima zi lucrătoare care urmează.

²⁴ A se vedea T. BODOAȘCĂ, D. V. MARIN, op.cit., p. 25.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ A se vedea în acest sens G. A. LAZĂR, R. STANCIU, A. R. TRANDAFIR, N-H. ȚIȚ, op.cit., p. 160.

în viitor (în cazul prestațiilor unice sau succesive) cel mai des caz practic întâlnit fiind poprirea instituită asupra salariului debitorului²⁷.

Astfel unele instanțe au luat drept punct de plecare pentru calcularea termenului de introducere al validării popririi data comunicării adresei de înființare a popririi (5 zile libere de la momentul comunicării popririi) chiar și în ipoteza în care cererea de validare a popririi viza sume de bani datorate în viitor și pe cale de consecință au apreciat că cererea este făcută cu depășirea termenului legal de decădere de o lună și astfel au admis excepția tardivității și au respins cererea de validare a popririi²⁸.

Soluția este din punctul nostru de vedere greșită deoarece prevederile art. 787 alin. (1) C.proc.civ. fac o delimitare netă în privința sumelor de bani datorate în viitor (în raport cu cele deja scadente), ipoteză în care termenul de introducere a cererii de validare se raportează la fiecare scadență în parte astfel încât pentru fiecare prestație în parte va curge un alt termen de validare a popririi.

Plata salariului se face în bani cel puțin o dată pe lună, „la data stabilită în contractul individual de muncă, în contractul colectiv de muncă aplicabil sau în regulamentul intern, conform art. 166 alin. (1) din Codul Muncii”²⁹. Obligația de plată a venitului salarial datorat de angajator (terțul poprit) devine exigibilă în fiecare lună.

Dacă s-ar afirma că cererea de validare a popririi ar trebui introdusă în toate cazurile după un termen de 5 zile de la comunicarea adresei de poprire

²⁷ Pentru unele ipoteze practice privind obligațiile angajatorului în procedura executării silite prin poprire a se vedea R. GIDRO, *Aspecte teoretice și practice cu privire la unele obligații ale angajatorului în procedura executării silite prin poprire*, în RRES nr. 3/2014, pp. 33-42.

²⁸ A se vedea în acest sens Jud. Cluj-Napoca, înch. civ. nr. 5167/2021 din data de 16.07.2021, online: <http://www.rolii.ro/hotarari/60fa2229e49009381d00003f>.

²⁹ Legea nr. 53/2003, rep. M.of.: 345 din 18 mai 2011.

către terțul poprit [și ulterior în interiorul termenului de cel mult o lună de zile prevăzut de art. 790 alin. (1) C. pr. civ.] se poate ajunge la situația ca adresa de poprire să fie comunicată terțului poprit, acesta inițial să se conformeze dispozițiilor legale și să consemneze la dispoziția executorului judecătoresc suma de bani urmăribilă în primele două luni consecutive și ulterior să refuze să își mai îndeplinească obligațiile ce îi revin conform art. 787 alin. (1) C.proc.civ. În această situație creditorul sau executorul judecătoresc nu s-ar mai afla niciodată în termen pentru a cere validarea popririi pentru că termenul de o lună de zile ar fi de mult depășit dacă ne-am raporta ca moment de plecare a termenului de o lună de zile la termenul de 5 zile de la comunicarea adresei de poprire către terțul poprit.

Alte instanțe au respins în mod corect ca neîntemeiată excepția tardivității formulării validării de poprire deoarece vizează creanțe ale debitorului poprit față de terțul poprit cu scadențe succesive, venituri salariale, astfel că termenul de introducere a cererii de validare se raportează la fiecare scadență în parte³⁰ și nu la data comunicării adresei de înființare a popririi.

Prin Decizia nr. 837/2021³¹ Curtea Constituțională a reținut cu privire la momentul de la care începe să curgă termenul de o lună că:

³⁰ A se vedea în acest sens Jud. Cluj-Napoca, sent. civ. nr. 4924/2021 din data de 07.07.2021, online: <http://www.rolii.ro/hotarari/60f8d0ece49009981b000052>.

³¹ M.of.: 497 din 19 mai 2022.

„acesta nu este unul incert, fiind stabilit cu suficientă claritate de legiuitor. Termenul de o lună începe să curgă la 5 zile de la comunicarea popririi, în cazul sumelor pentru care era împlinit termenul de scadență, fiind facil de determinat momentul de început al curgerii termenului prin cercetarea dovezii de comunicare a adresei de poprire. *În cazul sumelor de bani datorate în viitor, termenul de o lună curge de la scadența acestora.* Și în această situație termenul de o lună este ușor de calculat pentru creditor, fiind prezumat faptul că, din moment ce a solicitat poprirea unor sume datorate de terțul poprit debitorului poprit, creditorul cunoaște atât natura datoriei terțului poprit, cât și dacă aceasta este sau nu exigibilă. În condițiile în care validarea popririi apare ca o procedură specială, justificată de nerespectarea de către terțul poprit a obligațiilor legale, reglementarea unui termen de sesizare a instanței, care nu ar fi supus unei sancțiuni procedurale, prin care să se sancționeze conduita neglijentă a părții care nu și-a exercitat în termen dreptul procedural, ar fi lipsită de logică, golind de conținut atât scopul legiuitorului de a eficientiza și accelera procedura execuțională, cât și caracterul special al procedurii validării popririi.”³²

Considerentele Curții Constituționale sunt cât se poate de pertinente însă din punctul nostru de vedere termenul de o lună nu este întotdeauna ușor de calculat deoarece de cele mai multe ori creditorul nu are de unde să știe data exactă când creanța debitorului poprit față de terțul poprit a devenit exigibilă. O soluție ar putea fi în opinia noastră ca executorul judecătoresc, în exercitarea atribuțiilor prevăzute art. 627 alin. (2) C.proc.civ. să *solicite debitorului lămuriri în scris* în legătură cu data scadenței veniturilor sale lunare. Totodată în temeiul art. 660 alin. (1) și (2) *executorul judecătoresc este în drept să ceară aceste informații de la terțul poprit, de la organele fiscale sau de la orice instituții publice* cum ar fi spre exemplu inspectoratele teritoriale de muncă.

Tot în practica judiciară s-a reținut că

³² *Ibidem.*

„din coroborarea art.786 alin. (1) și art. 789 C. pr. civ. rezultă că termenul de 1 lună pentru a solicita validarea popririi începe să curgă de la data la care terțul avea obligația de a consemna sumele poprite. În cauză, fiind vorba de sume datorate de terț debitorului în mod periodic, *termenul curge de la data primei scadențe a sumei respective*, adică de la data la care terțul în calitate de angajator avea obligația de a plăti debitorului suma lunară respectivă. Instanța respinge argumentul apelantei creditoare potrivit căreia fiind vorba de sume periodice și executarea prin reținerea sumelor are caracter succesiv ceea ce ar face neîmplinit termenul de 1 lună prevăzut de lege. Împrejurarea că terțul poprit are obligații cu caracter succesiv nu împietează asupra necesității respectării termenului de 1 lună, astfel că acest termen începe să curgă de la data primei scadențe. Continuând raționamentul, doar dacă, prin ipoteză terțul și-ar fi îndeplinit obligația de consemnare a sumei din prima lună ulterioară înființării popririi dar nu și-ar fi îndeplinit-o cu privire la cea din următoarea lună, s-ar fi putut susține că termenul curge de la neîndeplinirea obligației de consemnare a unei alte sume decât cea din luna imediat următoare înființării popririi.”³³

Relevant este și punctul de vedere însușit la întâlnirea reprezentanților Consiliului Superior al Magistraturii cu președinții secțiilor civile ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, desfășurată la Timișoara, în intervalul 19-20 noiembrie 2015, privind calculul termenului de decădere în cazul cererilor de validare a popririi, în situația în care în cadrul dosarului de executare se emit mai multe adrese de înființare poprire, la diverse intervale de timp. Opinia Institutului Național al Magistraturii a fost în sensul că:

„... termenul în care trebuie formulată, sub sancțiunea decăderii, cererea de validare a popririi trebuie calculat, în cazul unor popriri succesive (deci înființate împotriva aceluiași terț poprit, în temeiul aceluiași titlu executoriu, pentru aceeași creanță) în raport cu ultima adresă de înființare a popririi. În argumentarea acestei opinii, trebuie să se ia în considerare că, potrivit art. 790 alin. (1) C. pr. civ., cererea

³³ A se vedea: Trib. Teleorman, dec.civ.: 531 din 17.06.2016, în R. SÎRGI, *Executarea silită în Codul de procedură civilă: practică judiciară adnotată*, Ed. Hamangiu, București, 2020, pp. 404-407.

de validare trebuie introdusă în termen de cel mult o lună de la data când terțul poprit trebuia să consemneze sau să plătească suma urmăribilă. Obligația de consemnare sau, după caz, de plată se naște ca efect al comunicării către terțul poprit a unei adrese de înființare a popririi, data comunicării fiind echivalentă cu data indisponibilizării sumelor datorate debitorului poprit de către terțul poprit [art. 784 alin. (1) C. pr. civ.]. Codul nu interzice emiterea unor adrese succesive de înființare a popririi, scenariu justificat tocmai de faptul că terțul poprit, deși, în realitate, datorează sume de bani debitorului poprit, nu se conformează măsurii popririi. Dacă raportul juridic obligațional dintre debitorul poprit și terțul poprit subzistă la data popririi ulterioare, terțul poprit, în temeiul acestei noi popririi, are în sarcina sa o (nouă) obligație de conformare. Nu s-ar putea susține că o asemenea soluție ar face din termenul de o lună, prevăzut pentru formularea cererii de validare, unul de recomandare. Sancțiunea la adresa creditorului popritor va fi tocmai aceea că, prin efectul validării unei popririi ulterioare, terțul poprit nu va putea fi condamnat la plată direct către creditorul popritor decât cu privire la acele obligații de plată care erau scadente la data popririi ulterioare ori care vor deveni scadente ulterior comunicării acestuia din urmă; dimpotrivă, plățile făcute de terțul poprit către debitorul poprit în intervalul dintre data comunicării primei popririi și data comunicării popririi ulterioare vor rămâne neatinse de hotărârea de validare, căci s-a validat nu o poprire în general, ci o anumită poprire (poprirea ulterioară). În consecință, se va putea ajunge la pronunțarea unei soluții în sensul de a se admite în parte cererea de validare a popririi, în contextul admiterii excepției tardivității cererii în raport cu prima poprire, în măsura în care creditorul popritor solicită validarea inclusiv în raport cu prima poprire.”³⁴

Și doctrina recentă s-a raliat acestui punct de vedere în sensul că: „termenul de formulare a cererii de validare a popririi se va calcula, în cazul obligațiilor cu scadență succesivă, prin raportare la prima încălcare a

³⁴ A se vedea *Minuta întâlnirii președinților secțiilor civile ale curților de apel*, 19-20 noiembrie 2015, Curtea de Apel Timișoara, online: <https://inm-lex.ro/wp-content/uploads/2020/04/Minuta-intalnire-sectii-civile-Timisoara-19-20-noiembrie-2015-1.pdf>, arhivă: <https://perma.cc/JM27-WQAN>.

obligățiilor terțului poprit, ținând cont de termenul prevăzut de lege pentru aducerea la îndeplinire a acestor obligații.”³⁵

Fiind în principiu de acord cu opiniile redată mai sus dorim totuși să facem următoarele observații.

În primul rând se poate reține cu certitudine că natura juridică a termenului de o lună este și în cazul obligațiilor datorate în viitor cu scadență succesivă aceea a unui *termen imperativ* a cărui nerespectare atrage sancțiunea *decăderii*.

În al doilea rând atât doctrina³⁶ cât și practica judiciară recunosc faptul că executorul judecătoresc poate efectua *o nouă adresă de înființare a popririi* sau *adrese succesive de înființare a popririi* către același terț poprit în măsura în care raportul juridic obligațional dintre debitorul poprit și terțul poprit subzistă în continuare și terțul poprit nu își îndeplinește obligația de consemnare sau de plată.

O nouă adresă de poprire sau o „ adresă de revenire de poprire” cum se mai numește ea în practică nu este necesară fiind superfluă deoarece pe de o parte această formalitate nu este prevăzută expres de legiuitor iar pe de altă parte poprirea instituită inițial rămâne în ființă până când este desființată de către instanță sau de către executorul judecătoresc în condițiile art. 794 C.proc.civ. Adresa de înființare a popririi inițială rămâne în ființă, ea nu trebuie reiterată pentru viitor, în fiecare lună, căci poprirea vizează, deopotrivă, raporturi scadente la data comunicării către terț a adresei de înființare cât și raporturile cu scadență ulterioară acestei date. Or în această ipoteză ar fi greșit să se susțină că „termenul în care trebuie formulată, sub sancțiunea decăderii, cererea de validare a popririi trebuie calculat, în cazul

³⁵ A se vedea G. A. LAZĂR, R. STANCIU, A. R. TRANDAFIR, N-H. ȚIȚ, op.cit., p. 162.

³⁶ A se vedea: G. BOROI, M. STANCU, op.cit., p.1341-1342; T.C. BRICIU, op.cit., p. 619.

unor popriri succesive (deci înființate împotriva aceluiași terț poprit, în temeiul aceluiași titlu executoriu, pentru aceeași creanță) *în raport cu ultima adresă de înființare a popriri*³⁷.

Termenul de o lună pentru formularea unei cereri de validare a popririi în această ipoteză nu va fi pus în mișcare de noua adresă de (re)înființare a popririi ci dimpotrivă termenul va curge în mod *automat, abstract și instantaneu* în decurs de 5 zile de la fiecare scadență succesivă a fiecărei obligații în parte. Fiind vorba despre creanțe cu scadențe succesive (drepturile salariale lunare), termenul de introducere a cererii de validare se raportează la fiecare scadență în parte și nu la momentul înființării popririi care nu are în acest caz nicio relevanță.

Termenul se calculează de la scadența sumelor, adică a exigibilității în fiecare lună a obligației de plată a venitului salarial datorat de angajator (terț poprit) către debitor.

De exemplu dacă scadența de plată a salariului este 25 martie 2024 termenul de validare a popririi de o lună de zile va începe să curgă din data de 1 aprilie 2024 și se va împlini la data de 1 mai 2024 urmând a se cere validarea popririi pentru sumele datorate de terț începând din luna martie a anului 2024 până la realizarea integrală a creanței.

Eventual o nouă adresă de poprire ar avea sens în ipoteza în care nu vorbim despre sume de bani datorate în viitor de către terțul poprit ci despre o singură sumă de bani pentru care era împlinit termenul de scadență față de care terțul poprit nu își îndeplinește obligația de consemnare sau de plată și

³⁷ A se vedea *Minuta întâlnirii președinților secțiilor civile ale curților de apel*, 19-20 noiembrie 2015, Curtea de Apel Timișoara, online: <https://inm-lex.ro/wp-content/uploads/2020/04/Minuta-intalnire-sectii-civile-Timisoara-19-20-noiembrie-2015-1.pdf>, arhivă: <https://perma.cc/JM27-WQAN>.

creditorul, executorul judecătoresc sau debitorul au ratat termenul de o lună de zile care curge în acest caz în 5 zile de la comunicarea popririi.

În această situație o nouă adresă de înființare a popririi ar (re)pune pe titularii cererii de validare de poprire într-un nou termen de formulare a acesteia cu condiția ca până la noua comunicare a adresei de poprire terțul poprit să nu fi plătit deja debitorului suma datorată.

În al treilea rând la o lectură mai atentă a art. 787 alin. (1) C.proc.civ. se poate pune întrebarea legitimă dacă și în cazul sumelor de bani datorate în viitor punctul de plecare al termenului de validare a popririi de o lună de zile ar trebui să fie în decurs de 5 zile de la fiecare scadență succesivă a fiecărei obligații în parte sau ar trebui mai degrabă să fie de o lună de zile direct de la data scadenței obligației. Redactarea art. 787 alin. (1) C.proc.civ. nu se evidențiază prin claritate în privința datei de când terțul poprit trebuie să consemneze sau să plătească suma urmărilor, de la scadență sau în termen de 5 zile de la scadență. De vreme ce adresa inițială de înființare a popririi a fost comunicată deja terțului poprit și ea produce efecte juridice nu ar mai avea sens instituirea unui termen cu efect prohibitiv sub aspectul formulării cererii de validare de 5 zile de la fiecare scadență succesivă a fiecărei obligații în parte. În exemplul nostru de mai sus asta ar însemna că, dacă scadența de plată a salariului este 25 martie 2024 termenul de validare a popririi de o lună de zile va începe să curgă din data de 25 martie 2024 și se va împlini la data de 25 aprilie 2024 urmând a se cere validarea popririi pentru sumele datorate de terț începând din luna martie a anului 2024 până la realizarea integrală a creanței. Această soluție pare a fi totuși mai justă și mai apropiată de celeritatea care ar trebui să caracterizeze procedura execuțională.

În al patrulea rând trebuie reținut că în conformitate cu dispozițiile art. 790 alin. (6) C.proc.civ. „dacă sumele sunt datorate periodic, poprirea se validează atât pentru sumele ajunse la scadență, cât și pentru cele care vor fi

scadente în viitor, în acest ultim caz *validarea producându-și efectele numai la data când sumele devin scadente*. În cazul popririi sumelor de bani din conturile bancare, pentru sumele viitoare, instanța va dispune menținerea popririi până la realizarea integrală a creanței”. Cu alte cuvinte odată admisă validarea popririi, aceasta își va produce efectele atât pentru sumele ajunse la scadență, cât și pentru cele care vor fi scadente în viitor de la data când sumele devin scadente, nefiind nevoie de o nouă cerere de validare de poprire. Dimpotrivă pentru lunile în raport cu care s-a împlinit termenul de validare al popririi nu se mai poate atrage retroactiv răspunderea terțului poprit deoarece a intervenit secțiunea *decăderii* iar „plățile făcute de terțul poprit către debitorul poprit în intervalul dintre data comunicării primei popriri și data comunicării popririi ulterioare vor rămâne neatinse de hotărârea de validare”³⁸

³⁸*Ibidem.*

Concluzii

În considerarea celor arătate mai sus, natura juridică a termenului de o lună de formulare a cererii de validare a popririi este aceea a unui termen *imperativ, legal, fix și absolut*.

Data de la care începe să curgă termenul de o lună de formulare a cererii de validare a popririi este de 5 zile, termen care este *prohibitiv* și care curge fie de la data de comunicare a adresei de poprire terțului poprit (pentru sumele care sunt deja scadente) fie (în cazul sumelor de bani datorate în viitor), de la scadența acestora.

Executorul judecătoresc, în exercitarea atribuțiilor prevăzute art. 627 alin. (2) C.proc.civ. poate să *solicite debitorului lămuriri în scris* în legătură cu data scadenței veniturilor sale lunare și totodată este în drept în temeiul art. 660 alin. (1) și (2) C.proc.civ. să *ceară aceste informații de la terțul poprit sau de la orice instituții publice*.

Emiterea unei noi adrese de înființare a popririi sau a unei adrese de revenire *nu este necesară* pentru a pune în mișcare intervalul de 5 zile de la expirarea căruia va curge termenul de validare de poprire de o lună deoarece poprirea instituită inițial rămâne în ființă și produce efecte juridice iar în cazul sumelor de bani datorate de terțul poprit în viitor, termenul de o lună de zile va curge succesiv în termen de 5 zile de la scadența periodică a acestora³⁹.

³⁹ Sau așa cum am arătat mai sus poate ar fi mai întemeiat ca termenul să curgă chiar direct de la scadența acestora.

Bibliografie

- BODOAȘCĂ T., D. V. MARIN, *Validarea popririi în reglementarea actualului Cod de procedură civilă*, în Conferința internațională „Procesul civil și executarea silită. De la clasic la modern.”, Ed. Universul Juridic, București, 2019;
- BOROI G., M. STANCU, *Drept procesual civil*, ed. a 5-a, Editura Hamangiu, București, 2020;
- BRICIU T.C., *Particularitățile procedurii de validare a popririi*, în E. OPRINA, V. BOZEȘAN (coord.), *Executarea silită – dificultăți și soluții practice –*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2016;
- COSTIN M. N., I. LEȘ, M. ȘT. MINEA, D. RADU, *Dicționar de drept procesual civil*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983;
- DELEANU I., V. MITEA, S. DELEANU, *Noul Cod de procedură civilă: comentarii pe articole*, vol. II, Ed. Universul juridic, București, 2013;
- GIDRO R., *Aspecte teoretice și practice cu privire la unele obligații ale angajatorului în procedura executării silite prin poprire*, în RRES nr. 3/2014;
- LAZĂR G. A., R. STANCIU, A. R. TRANDAFIR, N-H. ȚIȚ, *Poprirea: o triplă perspectivă-civilă, fiscală și penală*, Editura Hamangiu, București, 2021;
- Minuta întâlnirii președinților secțiilor civile ale curților de apel*, 19-20 noiembrie 2015, Curtea de Apel Timișoara, online: <https://inm-lex.ro/wp-content/uploads/2020/04/Minuta-intalnire-sectii-civile-Timisoara-19-20-noiembrie-2015-1.pdf>, arhivă: <https://perma.cc/JM27-WQAN>;
- OPRINA E., I. GÂRBULEȚ, *Tratat teoretic și practic de executare silită*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2013;
- SÎRGHI R., *Executarea silită în Codul de procedură civilă: practică judiciară adnotată*, Ed. Hamangiu, București, 2020.

COMPETENȚA: MIJLOC DE EXERCITARE A
CAPACITĂȚII JURIDICE ÎN DREPTUL
ADMINISTRATIV?

DOI: 10.24193/SUBBIur.69(2024).1.3
Data publicării online: 25.10.2024

Andreea-Felicia Săsărman*

Rezumat: Noțiunea de personalitate juridică nu este sinonimă cu cea de capacitate juridică, între ele existând o legătură de cauzalitate care nu ar putea fi inversată: personalitatea generează capacitatea juridică și nu invers. La fel cum noțiunea de capacitate administrativă nu înlocuiește și nu atrage niciun efect specific categoriei juridice a capacității din dreptul civil. Reținând în continuare prezența capacității juridice în dreptul administrativ, am analizat distincția dintre noțiunea de capacitate și competență în doctrina franceză. Am observat, astfel, că indiferent de opiniile exprimate de-a lungul timpului de mai mulți autori, niciuna nu a fost în sensul excluderii noțiunii de capacitate în dreptul administrativ. În dreptul național, atât legiuitorul, cât și doctrina au convenit asupra definirii competenței ca fiind: un ansamblu de atribuții. Cu aceste atribuții este însărcinată autoritatea/instituția publică prin lege. Astfel, o autoritate/instituție publică este, de principiu, incompetentă devenind competentă atunci când legea prevede în mod expres. În schimb, o autoritate/instituție publică are, de principiu, capacitate juridică, devenind incapabilă atunci când legea prevede în mod expres. O autoritate/instituție publică își desfășoară activitatea cu respectarea principiului specialității. În acest caz, specialitatea nu înseamnă altceva decât competența materială a persoanei juridice de drept public.

Cuvinte-cheie: personalitate juridică, persoană juridică de drept public, capacitate juridică, capacitate administrativă, competență, principiul specialității.

* Avocat Barul Cluj, e-mail: andreea-felicia.sasarman@law.ubbcluj.ro,
<https://orcid.org/0009-0005-5978-4617>.

COMPETENCE: A MEANS OF EXERCISING LEGAL CAPACITY IN ADMINISTRATIVE LAW?

Abstract: Competence: a means of exercising legal capacity in administrative law? The notion of legal personality is not synonymous with that of legal capacity, between them there is a causal link that could not be reversed: personality generates legal capacity and not the other way around. Just as the notion of administrative capacity does not replace and does not attract any specific effect to the legal category of civil law capacity. Keeping in mind the presence of legal capacity in administrative law, we analyzed the difference between the notion of capacity and competence in French doctrine. I noticed, thus, that regardless of the opinions expressed over time by several authors, none was in the sense of excluding the notion of capacity in administrative law. In national law, both the legislator and the doctrine agreed on the definition of competence as: a set of attributions. The public authority/institution is charged with these duties by law. Thus, a public authority/institution is, in principle, incompetent, becoming competent when the law expressly provides. Instead, a public authority/institution has, in principle, legal capacity, becoming incapable when the law expressly provides. A public authority/institution carries out its activity in compliance with the specialty principle. In this case, specialty means nothing more than the material competence of the legal entity under public law.

Keywords: legal personality, legal personality under public law, legal capacity, administrative capacity, competence, the principle of speciality.

Cuprins

Cuprins.....	64
Introducere.....	64
I. Relația dintre personalitatea juridică și capacitatea juridică: de la cauză la efect ...	66
A. Preliminar.....	66
B. Distincția dintre personalitate și capacitate juridică.....	67
II. Capacitatea juridică și capacitatea administrativă – confruntarea celor două noțiuni	69
A. Capacitatea – în dreptul civil.....	70
B. Capacitatea – în dreptul administrativ	70
III. Competența: o consecință a integrării sau a transpunerii noțiunii de capacitate în dreptul administrativ?	72
A. Distincția dintre capacitate și competență în dreptul francez	72
B. Distincția dintre capacitate și competență în dreptul național	76
IV. Principiul specialității: factor limitator de capacitate sau de competență?	80
A. Principiul specialității în dreptul administrativ.....	80
B. Consecințele aplicării principiului specialității în dreptul public.....	83
În concluzie.....	84

Introducere

Nu este o noutate că, de cele mai multe ori, tendința legiuitorului și, totodată, a doctrinei este de a limita orice influență a dreptului civil asupra dreptului administrativ; celui din urmă fiindu-i recunoscută o poziție privilegiată motivată de existența unei misiuni de protejare a interesului public. Din acest motiv, dreptul administrativ nu doar că a preluat noțiuni civiliste și le-a utilizat pentru satisfacerea nevoilor proprii, ci le-a transpus într-o modalitate cât mai îndepărtată de semnificația lor originară. Astfel, nu sunt puține situațiile în care s-a afirmat¹ că noțiunea de capacitate este, în

¹ F. LINDITCH, *Recherche sur la personnalité morale en droit administrative*, Ed. LGDJ, Paris 1997, p. 181.

dreptul administrativ, mai puțin importantă decât noțiunea de competență sau, ar fi chiar înlocuită de aceasta; cum, de altfel, s-a creat o sinonimie între noțiunea de personalitate și capacitate juridică. Însă, personalitatea juridică de drept public nu este o creație a dreptului administrativ astfel că, modalitatea de înființare, organizare, funcționare sau încetare nu ar trebui să se dezică total de la ramura de drept care a consacrat-o: dreptul civil. De aceea, noțiunea de capacitate a persoanei juridice de drept public ar trebui înțeleasă nu doar dintr-o perspectivă „administrativistă”, ci și dintr-o perspectivă „civilistă”. În acest mod, vom putea analiza dacă există o modificare pe care capacitatea persoanei juridice de drept public o suferă în dreptul administrativ, respectiv dacă, în dreptul administrativ, aceasta este înlocuită de noțiunea de „competență”. Pentru ca, în final, clarificarea modalității în care persoana juridică de drept public își exercită capacitatea în dreptul administrativ să faciliteze, printre altele, identificarea persoanei care poate avea capacitate procesuală pasivă într-un litigiu de contencios administrativ.

Înainte de a discuta despre capacitatea persoanei juridice de drept public, este necesară o lămurire atât terminologică, cât și substanțială a (A) relației dintre personalitatea juridică și capacitatea juridică. Mai departe, (B) confruntând categoria juridică a capacității cu noțiunea de capacitate administrativă, vom putea concluziona dacă între cele două există o legătură, respectiv dacă (C) competența este o consecință a integrării sau a transpunerii noțiunii de capacitate în dreptul administrativ. În vederea obținerii unui răspuns, ne vom raporta mai întâi la dreptul francez și, mai apoi, la dreptul național. În final, (D) vom încerca să explicăm competența prin raportare la un principiu aplicat predominant persoanelor juridice fără scop lucrativ: principiul specialității activității persoanei juridice de drept public.

I. Relația dintre personalitatea juridică și capacitatea juridică: de la cauză la efect

A. Preliminar

Nu de puține ori, cele două noțiuni de personalitate și capacitate juridică sunt folosite în limbajul juridic cu un sens asemănător, existând chiar și situații în care o noțiune (de regulă, capacitatea juridică) este definită prin intermediul altei noțiuni (personalitatea juridică). În realitate, dreptul civil le recunoaște fiecareia o identitate și o funcție proprie. Astfel, departe de a fi interschimbabile, cele două noțiuni mențin între ele o legătură cauzală care nu poate fi inversată: dobândirea personalității declanșează, de principiu, nașterea capacității juridice.

Cu toate că, de-a lungul timpului, această confuzie conceptuală s-a menținut de la sine, clarificarea celor două noțiuni influențează semnificativ viața juridică. De fapt, dincolo de o utilizare corectă a termenilor, relația personalitate-capacitate juridică poate fi valorificată cel mai bine în dreptul administrativ. De fiecare dată când se urmărește organizarea unui domeniu de activitate al administrației, statul sau o altă autoritate publică va oferi personalitate unui anumit serviciu, individualizându-l. În acest caz, personalitatea nu reprezintă altceva decât o formă de manifestare a sistemului de deconcentrare sau descentralizare, după caz. Cu alte cuvinte, conferirea personalității înseamnă a admite, în prealabil, că se va stabili o situație de autonomie juridică având în vedere că un nou subiect de drepturi și obligații, dotat cu voință și/sau un interes propriu, patrimoniu și atribuții va pătrunde în viața juridică. Odată cu acordarea personalității, consecințele juridice ale acesteia (capacitatea) se autoimpun.

B. Distincția dintre personalitate și capacitate juridică

În încercarea de a clarifica distincția dintre personalitate și capacitate juridică, în doctrina franceză² s-a suprapus cronologic momentul în care o persoană juridică dobândește personalitate și, astfel, devine subiect de drept, cu cel în care aceasta dobândește capacitate juridică. S-a ajuns, astfel, la concluzia că personalitatea intervine în stadiul prejuristic, ideologic al raționamentului; în spatele condițiilor ei de obținere aflându-se neîncrederea mai mare sau mai mică a statului față de fenomenul colectiv. De exemplu, în situația în care statul apelează la o politică de încurajare a creșterii numărului de persoane juridice, gradul de severitate al condițiilor de înființare ar putea fi mai scăzut decât în situația în care statul ar fi reticent cu privire la acestea. Dimpotrivă, capacitatea juridică a fost calificată ca fiind doar o chestiune de **tehnică juridică**, fără o legătură cu domeniul politic.

În dreptul național, distincția dintre noțiunea de personalitate și capacitate juridică nu prezintă neapărat un interes în cazul persoanei fizice. Potrivit articolului 25 alin. (1) și (2) C.civ. „*subiecții de drept civil sunt persoanele fizice și persoanele juridice*”, iar „*persoana fizică este omul, privit individual, ca titular de drepturi și obligații civile*”. Rezultă, așadar, că fiecare persoană fizică este *ab initio* subiect de drept, nefiind necesară o intervenție suplimentară în vederea obținerii acestui statut.

În schimb, această distincție ar putea avea o importanță mai mare în cazul persoanei juridice și, mai ales, în cazul persoanei juridice de drept public. Potrivit art. 194 alin. (1) lit. a) C.civ. „*persoana juridică de drept public se înființează prin actul de înființare al organului competent*”. Iar, „*în toate cazurile, actul de înființare trebuie să prevadă în mod expres dacă autoritatea publică sau instituția publică este **persoană juridică***”. Prin

² F. LINDITCH, op.cit, p. 181.

urmare, personalitatea unei autorități sau instituții publice nu se prezumă, fiind nevoie ca în „*actul de înființare să se prevadă în mod expres dacă autoritatea/instituția*” nou înființată are sau nu personalitate. Odată ce personalitatea juridică îi este atribuită unei entități, aceasta beneficiază de capacitate juridică. Ceea ce înseamnă că simpla mențiune în actul legislativ cu privire la personalitatea juridică este suficientă, iar lipsirea sau limitarea unui efect al capacității juridice a persoanei nou înființate nu s-ar putea realiza fără o prevedere legală expresă în acest sens. Totodată, utilizând sintagma „*dacă autoritatea publică sau instituția publică este persoană juridică*”³, legiuitorul prevede posibilitatea (absurdă) ca nu toate autoritățile sau instituțiile publice să fie înzestrate cu personalitate juridică. Spre exemplu, serviciile nepersonalizate aflate în subordonarea/coordonarea unei autorități sau instituții publice care, fiind lipsite de personalitate sau capacitate juridică, o împrumută pe cea a autorității sau instituției publice din al căror aparat de lucru fac parte⁴.

În timp ce dobândirea personalității este condiționată de întrunirea elementelor constitutive, capacitatea juridică este consecința imediată și firească a obținerii calității de persoană juridică. La art. 193 C.civ. sunt determinate efectele personalității juridice, respectiv: „*(1) Persoana juridică participă în nume propriu la circuitul civil și răspunde pentru obligațiile asumate cu bunurile proprii, afară de cazul în care prin lege s-ar dispune altfel.*”. Se poate observa că legiuitorul nu a creat o distincție între efectele personalității juridice în funcție de clasificarea: persoană juridică de drept public – persoană juridică de drept privat. Acestea sunt **identice** indiferent

³ Art. 194 C.civ.

⁴ Un exemplu în acest sens poate fi Corpul de Control al Prim-Ministrului care este o structură fără personalitate juridică, aflată în cadrul aparatului de lucru al Guvernului, în subordinea prim-ministrului.

de ramura de drept căreia îi aparține persoana juridică. Dacă simpla personalitate ar fi suficientă pentru ca persoana juridică să participe în nume propriu la circuitul civil și să răspundă de obligațiile pe care și le asumă, care este rolul competenței în dreptul administrativ? În dreptul public, categoria juridică a capacității este înlocuită de cea a competenței? Observând reticența practicanților și a instanțelor de judecată, deopotrivă, de a recunoaște originea civilă a personalității juridice de drept public, răspunsul ar putea fi unul afirmativ. În realitate, analiza realizată în acest articol va evidenția încă un motiv pentru care răspunsul ar trebui să fie negativ.

O *primă concluzie* este aceea că noțiunea de personalitate juridică nu este sinonimă cu cea de capacitate juridică, între ele existând o legătură de cauzalitate care nu ar putea fi inversată: personalitatea generează capacitatea juridică și nu invers.

II. Capacitatea juridică și capacitatea administrativă – confruntarea celor două noțiuni

În dreptul public, noțiunea de capacitate juridică nu a beneficiat de o analiză amănunțită din partea doctrinei, în cele mai multe lucrări de specialitate subiectul de interes fiind cel al competenței organelor administrative. Ceea ce nu este neapărat surprinzător, având în vedere că predominanța litigiilor de contencios administrativ presupune o bună cunoaștere a condițiilor de valabilitate a actului administrativ (printre care și competența organului emitent) și mai puțin o înțelegere a întregului mecanism de funcționare al unei persoane juridice de drept public. Cel puțin aparent, dreptul administrativ este legea aplicabilă persoanelor juridice de drept public astfel că: activitatea lor este subordonată principiului legalității și noțiunii de competență, originare acestei ramuri de drept.

În realitate, categoria juridică a capacității persoanelor juridice de drept public nu este un subiect de neglijat, mai ales în contextul în care, atașată dreptului public, aceasta ar putea atrage consecințe juridice diferite față de cele admise în dreptul privat. Și, pentru că o viziune corectă asupra semnificației pe care noțiunea de capacitate juridică o dobândește în dreptul public nu ar fi posibilă fără o privire la dreptul care a consacrat-o, o să începem analiza cu expunerea modalității în care legiuitorul a definit și clasificat capacitatea persoanelor juridice.

A. Capacitatea – în dreptul civil

La fel ca în cazul persoanelor fizice, capacitatea civilă a persoanei juridice este alcătuită din **capacitatea de folosință** și **capacitatea de exercițiu**⁵. Spre deosebire de capacitatea de folosință, care poate fi definită în aceeași modalitate ca și în cazul persoanelor fizice, respectiv „*aptitudinea (generală și abstractă) a unei persoane de a avea drepturi și obligații civile*”⁶, capacitatea de exercițiu a persoanei juridice prezintă o particularitate aparte. Astfel, înțelegem ca fiind „*aptitudinea de a dobândi și exercita drepturi și de a-și asuma și îndeplini obligații, persoana juridică își exercită capacitatea de exercițiu prin intermediul organelor sale*”⁷.

B. Capacitatea – în dreptul administrativ

Noțiunea de „capacitate” a fost preluată și transformată de către doctrina de drept administrativ în „capacitate administrativă”. Astfel, profesorul Ilie Iovănaș a formulat o prima definiție a capacității organelor

⁵ Ș. DIACONESCU, P. VASILESCU, *Introducere în dreptul civil*, Ed. Hamangiu, 2022, Vol. I, p. 252.

⁶ Art. 34 C.civ.

⁷ Art. 209 C.civ.

administrative, a competenței acestora și a elementelor esențiale care le caracterizează. Potrivit profesorului Iovănaș, capacitatea administrativă ar fi „posibilitatea de a participa ca subiect independent în raporturi de drept administrativ”⁸. Iar, „pentru a ști dacă o anumită formațiune colectivă are sau nu capacitate administrativă, trebuie analizat în mod individual dacă legea organică îi conferă sau nu posibilitatea de a intra în raporturi administrative în nume propriu”⁹. Ulterior, profesorul Antonie Iorgovan a împărtășit aceeași concepție arătând că „prin capacitatea administrativă a organelor administrației publice înțelegem aptitudinea acestora de a fi subiecte în raporturile juridice administrative reclamate de realizarea competențelor lor”¹⁰.

Recent, legiuitorul a preluat termenul de „capacitate administrativă” și l-a definit la art. 5 lit. o) din Codul administrativ drept „ansamblul resurselor materiale, financiare, instituționale și umane de care dispune o unitate administrativ-teritorială, cadrul legal care reglementează domeniul de activitate, precum și modul în care acestea sunt valorificate în activitatea proprie potrivit competenței stabilite prin lege”. În mod evident, modalitatea în care a fost definită capacitatea administrativă se îndepărtează complet de sensul pe care doctrina i l-a oferit de-a lungul timpului. Totodată, capacitatea administrativă este complet străină de categoria juridică a capacității juridice. Legiuitorul nu a făcut altceva decât să folosească același termen de capacitate administrativă pentru a desemna lucruri complet diferite. Dacă în dreptul civil, capacitatea juridică are un sens substanțial definit drept „aptitudinea

⁸ I. IOVĂNAȘ, *Dreptul administrativ și elemente ale științei administrației*, Editura didactică și pedagogică, București, 1977, p. 121.

⁹ Idem.

¹⁰ A. IORGOVAN, *Tratat de drept administrativ*, vol. I, ediția IV, Editura All Beck, 2005, p. 278.

*persoanei de a avea drepturi și obligații civile*¹¹”, capacitatea administrativă are un sens organic exprimat printr-o enumerare de resurse materiale, financiare, instituționale și umane. În acest caz, trimiterea la noțiunea de „capacitate administrativă” nu este de natură să producă aceleași efecte cu cele pe care capacitatea juridică le produce. Modalitatea defectuoasă în care a fost definită capacitatea administrativă a fost criticată deja în doctrină¹². Din acest motiv, ne vom rezuma la a sublinia că între noțiunea de „capacitate administrativă” și categoria juridică a capacității nu există o altă legătură decât cea de ordin terminologic. De aceea, definiția „capacității administrative” nu lămurește ci, dimpotrivă, îngreunează analiza modalității în care o persoană juridică de drept public își exercită capacitatea juridică.

Cea de-a *doua concluzie* este că, în dreptul public, noțiunea de capacitate administrativă nu înlocuiește și nu atrage niciun efect specific categoriei juridice a capacității din dreptul civil.

III. Competența: o consecință a integrării sau a transpunerii noțiunii de capacitate în dreptul administrativ?

A. Distincția dintre capacitate și competență în dreptul francez

În doctrina franceză¹³ s-a afirmat că noțiunea de capacitate este remarcabilă prin absența sa sau prin lipsa ei de relevanță în dreptul administrativ. Ceea ce pare a fi paradoxal, dacă am lua în considerare vehemența cu care se afirmă, de exemplu, personalitatea juridică a unei

¹¹ Art. 34 C.civ.

¹² O. PODARU, *Drept administrativ, Vol. I Actul administrativ. Repere noi pentru o teorie altfel*, Tomul 1. Noțiune, Ediția a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2022, pg. 121 și urm.

¹³ F. LINDITCH, *Recherche sur la personnalité morale en droit administrative*, Ed. LGDJ, Paris 1997, p. 180.

instituții publice. Cel mai probabil, această absență se datorează tendinței legiuitorului de a considera personalitatea juridică, ca fiind mai mult o tehnică de organizare a administrației, decât ca un act prin care ia naștere **un nou subiect de drept**¹⁴. Totodată, s-a afirmat¹⁵ că, în dreptul public, limitele de exercitare a capacității persoanelor juridice de drept public sunt mai largi decât în dreptul privat, având în vedere că aceste persoane au la dispoziție prerogative de putere publică, precum puterea de a expropria, de a sancționa și de a acționa în regim de putere publică. Este adevărat că, în absența investiției cu putere publică, demersurile realizate de către autoritățile locale în vederea satisfacerii interesului general nu ar fi la fel de ușor de realizat. Fără a combate neapărat acest raționament, considerăm că ar putea fi supusă unei îmbunătățiri.

La început, singurul publicist care a dezvoltat cu adevărat noțiunea de capacitate juridică a fost Gaston Jèze. Analiza realizată de către acesta nu a urmărit tratarea într-un mod distinct a noțiunii de capacitate, ci a urmărit crearea unei teorii generale a competenței în dreptul administrativ francez. În final, a ajuns la concluzia că noțiunea de capacitate are un caracter diametral opus în raport de cea a competenței. Astfel, doctrinarul francez Gaston Jèze a afirmat¹⁶ că noțiunea de capacitate dobândește o valoare operativă numai în sfera dreptului privat. Potrivit lui Jèze: *„la compétence... et la capacité... ont clairement la même nature juridique - la compétence et la capacité sont des situations juridiques générales et impersonnelles, constituées du pouvoir juridique d'accomplir des actes juridiques”*¹⁷. Însă, competența ar fi rezervată

¹⁴ Idem.

¹⁵ F. LINDITCH, op.cit, p. 216.

¹⁶ G. JEZE, *Essai de théorie générale de la compétence pour l'accomplissement des actes juridiques en droit administratif français*, R.D.P 1923, p. 59.

¹⁷ Idem.

doar funcționarilor publici și ar fi supusă unui regim juridic special rezumat în jurul **a trei idei**¹⁸:

(i) Dacă, în principiu, capacitatea este regula în timp ce incapacitatea este excepția, nu același lucru se poate afirma cu privire la o autoritate publică care este, de regulă, necompetentă¹⁹. Spre deosebire de dreptul comun în care atribuirea personalității juridice atrage capacitatea juridică deplină, o persoană juridică de drept public este, de regulă, incompetentă devenind competentă în urma unei reglementări legale și exprese a obiectului de activitate.

(ii) În al doilea rând, în timp ce subiectul de drept se poate prevala de capacitatea juridică în interes personal, exercitarea competenței se poate realiza numai în interesul bunei funcționări a serviciului public²⁰. Potrivit lui Jèze, interesul general ar justifica singur și chiar ar face necesară exercitarea competenței sale de către funcționarul public. Totuși, acest criteriu a fost criticat de către alți autori francezi²¹. Astfel, s-a apreciat că trimiterea la interesul general doar în ceea ce privește competența, în contextul în care acesta nu poate fi definit *in abstracto* nu este în măsură să faciliteze realizarea unei distincții între capacitate și competență. Așadar, un punct sensibil al acestui criteriu constă în dificultatea de a cunoaște gradul de constrângere al referirii la interesul public. Aplicarea lui ar presupune un control al situațiilor în care interesul public impune utilizarea competenței. În fine, reținerea criteriului stabilit de Jèze ar conduce *pe de o parte* la definirea noțiunii de competență ca fiind dreptul (și obligația) de a acționa în interes general și *pe*

¹⁸ F. LINDITCH, op.cit, p. 188.

¹⁹ Idem.

²⁰ G. JÈZE, op.cit., p. 59.

²¹ F. LINDITCH, op.cit, p. 189.

de altă parte, la definirea capacității ca fiind același drept, însă cu obligația de a nu încălca interesul general.

(iii) Ultimul criteriu are în vedere rigiditatea competenței în comparație cu libertatea exercitării capacității civile²². În timp ce persoana juridică de drept privat este liberă să-și exercite sau nu capacitatea civilă, neavând alt stimulent decât propriul interes, o autoritate publică nu este liberă să-și exercite sau să nu-și exercite competența, având obligația de a acționa în interes public. Acest criteriu a fost reținut în doctrina franceză²³, însă cu un conținut mai limitat, respectiv cel al existenței sau nu a unui control judiciar.

Criteriile propuse de Jèze nu au fost scutite de o analiză critică din partea doctrinei franceze. Doctrinarul Florian Linditch a remarcat²⁴ că, din cele trei criterii propuse pentru a ilustra diferența dintre capacitate și competență, singurele criterii veritabile sunt cele privind (i) metoda de determinare specifică a capacității și competenței și (ii) oportunitatea. Potrivit acestui autor, odată ce personalitatea juridică este atribuită, capacitatea este într-adevăr principiul, iar incapacitatea este excepția. În schimb, competența ar fi întotdeauna o competență *attributionnelle* care, în lipsa unui text care să o stabilească, nu există și nu poate fi presupusă. În timp ce existența capacității unei persoane juridice se prezumă, competența trebuie să fie determinată în mod expres.

A treia concluzie care se impune la acest moment constă în diferența clară pe care doctrina francez o realizează între capacitatea și competența persoanei juridice de drept public. Indiferent de opiniile exprimate de-a

²² G. Jèze, *op.cit.*, p. 59.

²³ F. LINDITCH, *op.cit.*, p. 191.

²⁴ *Ibidem*, p. 193.

lungul timpului de mai mulți autori, niciuna nu a fost în sensul excluderii noțiunii de capacitate în dreptul administrativ²⁵.

B. Distincția dintre capacitate și competență în dreptul național

Conform profesorului Ilie Iovănaș competența ar fi „categoria care desemnează ansamblul atribuțiilor unor organe administrative, compartimente sau persoane și limitele exercitării lor”²⁶. Cu toate acestea, „capacitatea nu se identifică cu competența organelor administrative, deși putem recunoaște dacă o anumită formațiune colectivă are sau nu calitatea de subiect de drept administrativ, numai cercetând competența ei legală, stabilită în legea organică.”²⁷. Mai există și păreri conform cărora „capacitatea de drept administrativ este proprie numai organelor administrative, iar competență au atât organele administrative, cât și structurile lor organizatorice și funcționale”²⁸. În timp ce capacitatea administrativă presupune posibilitatea de a acționa în nume propriu, competența nu presupune o astfel de independență. În general, atribuțiile „organului administrativ sunt repartizate, spre a fi exercitate, compartimentelor și persoanelor care le compun, dar acestea nu le exercită în nume propriu, ci în numele organului”²⁹ respectiv. Recent, raporturile dintre noțiunile de „capacitate” și „competență” au fost analizate într-o manieră proprie de către profesorul Ovidiu Podaru care a concluzionat că „Acesta trebuie să fie raportul

²⁵ Ibidem, p. 200.

²⁶ I. IOVĂNAȘ, op.cit, p. 121.

²⁷ Idem.

²⁸ R. N. PETRESCU, Capacitatea și competența administrative în concepția profesorului Ilie Iovănaș, *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Iurisprudentia* nr. 2/2009.

²⁹ Idem.

dintre cele nouă noțiuni: competența reprezintă modalitatea de divizare legală a exercitiului capacității administrative”³⁰.

La articolul 5 lit. r) din Codul administrativ, competența este definită drept „ansamblul atribuțiilor stabilite de lege, care conferă autorităților și instituțiilor administrației publice drepturi și obligații de a desfășura, în regim de putere publică și sub propria responsabilitate, o activitate de natură administrativă.”. Privită fragmentat, (i) competența este un ansamblu de atribuții (ii) stabilite de lege care conferă (iii) autorităților și instituțiilor administrației publice (iv) drepturi și obligații de a desfășura (iv) în regim de putere publică și (v) sub propria responsabilitate, o activitate de natură administrativă.

(i) Competența este un ansamblu de atribuții, adică un ansamblu de sarcini/obligații date, de regulă, unui funcționar public spre îndeplinire³¹. Sub acest aspect, competența se diferențiază substanțial de capacitatea juridică. În timp ce competența presupune o investiție cu atribuții individualizate material, capacitatea este „aptitudinea abstractă de a dobândi și exercita drepturi și de a-și asuma și îndeplini obligații”³². Pentru ca o persoană juridică să-și exercite competența este nevoie de o reglementare legală a atribuțiilor pe care are obligația de a le realiza. Din contră, în absența unei limitări legale, o persoană juridică are „aptitudinea de a dobândi orice drepturi și de a exercita orice obligații”³³. Prin urmare, există o limitare legală atât în cazul exercitării competenței, cât și în cazul capacității juridice. Însă, această limită este trasată de către legiuitor în momente diferite. În cazul competenței,

³⁰ O. PODARU, *Drept administrativ, Vol. I Actul administrativ. Repere noi pentru o teorie altfel*, Tomul 1. Noțiune, Ediția a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2022, pg. 131.

³¹ Potrivit DEX.

³² Ș. DIACONESCU, P. VASILESCU, *Introducere în dreptul civil*, Ed. Hamangiu, 2022, Vol. I, p. 256.

³³ Idem.

persoana juridică de drept public cunoaște de la momentul înființării atribuțiile pe care are dreptul și obligația de a le realiza, urmând să-și exercite atribuțiile numai în aceste limite. În cazul capacității, persoana juridică de drept public are aptitudinea de a avea (orice) drepturi și de a exercita (orice) obligații în limitele unei incapacități speciale.

(ii) Atribuțiile trebuie stabilite prin lege. Am observat că o consecință primordială a personalizării unei autorități/instituții publice este dobândirea capacității juridice³⁴. În schimb, simplul act de înființare a unei persoane juridice de drept public nu este suficient pentru ca această persoană să fie și competentă, fiind necesar ca atribuțiile să îi fie atribuite persoanei juridice prin lege. De cele mai multe ori, acest moment coincide cu momentul înființării, fiind numeroase situațiile în care prin actul normativ de înființare a unei instituții publice, de exemplu, să fie stabilite și atribuțiile care îi revin acesteia. În acest context, consider că noțiunea de „lege” nu ar trebui interpretată *stricto sensu*, ca fiind legile ordinare și organice adoptate de parlament, plus actele normative cu forța juridică a acesteia (ordonanțele de guvern – simple sau de urgență). Dimpotrivă, ar trebui interpretată în sensul său larg, ca fiind totalitatea actelor normative adoptate într-un domeniu dat. A admite contrariul ar însemna ca instituțiile publice înființate prin hotărâre de guvern, spre exemplu, să nu aibă, concomitent, și competența de a realiza atribuțiile cu care sunt investite.

(iii) Numai autoritățile și instituțiile publice au competență. În principiu, practica a ignorat această sintagmă din definiția „competenței” și a perpetuat aceeași greșeală: organul emitent are calitate procesuală pasivă în contenciosul administrativ, chiar și atunci când acesta nu are o personalitate juridică distinctă de cea a autorității/instituției publice din care face parte (de ex. primarul). Potrivit art. 96 C.adm., numai „unitățile administrativ-

³⁴ O. PODARU, op.cit., p. 183.

teritoriale sunt persoane juridice de drept public, cu capacitate juridică deplină și patrimoniu propriu”³⁵. Analizând dispozițiile capitolului al III-lea din Codul administrativ referitoare la consiliul local și cele ale capitolului al IV-lea din Codul administrativ referitoare la primar nu am identificat nicio prevedere legală prin care aceste organe să fie „personalizate” de către legiuitor. Se ridică, astfel, următoarea întrebare: în lipsa personalității juridice distincte, un organ administrativ ar putea avea capacitate și, mai apoi, competență? În mod evident, răspunsul ar trebui să fie unul negativ. Dacă dreptul administrativ nu s-ar fi îndepărtat atât de mult de originile sale civiliste (chiar și în parte), nu ar fi existat o dificultate de înțelegere a modalității în care funcționează o persoană juridică de drept public: *prin organele sale*. În acest caz, un act emis de către un organ al persoanei juridice este considerat ca fiind actul persoanei juridice însăși. Numai în situații excepționale, emitentul actului este direct răspunzător. Deși există toate instrumentele legale necesare pentru o schimbare jurisprudențială, aceasta nu pare că se va produce în viitorul apropiat. În continuare există soluții prin care se respinge cu vehemență excepția lipsei capacității procesuale de folosință a unui organ al autorității/instituției publice³⁶.

(iv) Competența se exercită în regim de putere publică. În principiu, această problemă juridică ar trebui să facă obiectul unui studiu distinct referitor la modalitatea de funcționare a unei persoane juridice de drept

³⁵ Art. 96 alin. (1) C.adm.

³⁶ Prin sentința civilă nr. 11454/2023 pronunțată de către Judecătoria Sectorul 2 București, instanța a reținut că pentru soluționarea excepției lipsei capacității procesuale de folosință în ceea ce privește reclamantul Primarul General al Municipiului București este datoare să verifice capacitatea procesuală de folosință prin prisma conferirii unei legitimări procesuale legale pentru introducerea unei cereri de chemare în judecată. Ulterior, a respins excepția invocată, considerând că Primarul General al Municipiului București are capacitate procesuală de folosință.

public. Totuși, este evident că cerința exercitării în regim de putere publică nu se întâlnește în cazul capacității juridice. Din contră, adaptarea capacității juridice nevoilor administrative determină extinderea limitelor capacității dincolo de prerogativele de drept public.

(v) Competența se exercită sub propria responsabilitate. Cu alte cuvinte, suportarea tuturor consecințelor rezultate din modalitatea de exercitare a competenței se suportă de către autoritatea sau instituția publică. De exemplu, dacă am admite că jurisprudența națională este corectă, ar însemna că organul emitent va răspunde pentru prejudiciile create prin emiterea unui act administrativ nelegal. Însă, responsabilitatea nu poate fi asumată în absența personalității juridice și, deci a unui patrimoniu distinct.

Așadar, ajungem la *concluzia* că o autoritate/instituție publică este, de principiu, incompetentă devenind competentă atunci când legea prevede în mod expres. În schimb, o autoritate/instituție publică are, de principiu, capacitate juridică, devenind incapabilă atunci când legea prevede în mod expres.

IV. Principiul specialității: factor limitator de capacitate sau de competență?

A. Principiul specialității în dreptul administrativ

De regulă, principiul specialității este aplicabil în cazul persoanelor juridice fără scop lucrativ pentru a justifica limitarea acestor persoane în a dobândi alte drepturi și obligații decât cele care nu sunt necesare realizării scopului propus. Acest aspect a determinat doctrina să adapteze definiția capacității de folosință la specificul persoanelor juridice fără scop lucrativ: „*aptitudinea generală și abstractă de a avea drepturi și obligații care se*

*circumscriu scopului pentru realizarea căruia ele funcționează*³⁷. Actele încheiate cu depășirea acestor limite, fiind lovite de nulitatea absolută.

Împrumutând tehnica personalității juridice, statul a făcut posibil procesul de descentralizare prin care persoanele juridice de drept public, precum și un anumit număr de persoane juridice de drept privat, au obligația de a contribui cu rigurozitate la desfășurarea acțiunii administrative pe întreg teritoriul său. Însă, această contribuție nu a fost lăsată la aprecierea discreționară a persoanelor juridice. Fiecare persoană juridică are obligația de a-și dedica existența realizării scopului care i-a fost încredințat. În acest mod, i se permite administrației în ansamblu să-și realizeze armonios misiunea de protecție a interesului public. În vederea realizării acestui scop, principiul specialității a contribuit la respectarea de către persoanele juridice de drept public a atribuțiilor care le-au fost repartizate. Cu alte cuvinte, **în dreptul administrativ**, mai mult decât în oricare altă ramură de drept, **principiul specialității guvernează activitatea persoanei juridice de drept public**.

În mod evident, reținând acest principiu ca fiind aplicabil în dreptul administrativ, se ridică următoarea întrebare: principiul specialității constituie factor de capacitate sau de competență pentru persoana juridică de drept public? Răspunsul la această întrebare nu pare atât de previzibil în contextul în care, de cele mai multe ori, noțiunea de capacitate se confundă până la anihilare cu noțiunea de competență. Astfel, un exercițiu de imaginație ar putea fi suficient de lămuritor: dacă am admite că specialitatea presupune ca persoana juridică să dobândească doar drepturile și să-și asume doar obligațiile necesare pentru realizarea unui obiect de activitate, atunci acest principiu reprezintă un factor generator și limitator de capacitate. În acest mod a fost reținut și de către doctrina franceză care a apreciat că:

³⁷ Ș. DIACONESCU, P. VASILESCU, op.cit, p. 256.

„l`aptitude juridique de la personne morale est cantonnée dans le champ d`activités que lui donnent la loi et ses statuts, ce que l`on appelle la spécialité des personnes morales: les personnes humaines sont égales et libres, les personnes morales sont inégales et leurs pouvoirs limités.”³⁸. Însă, dacă am admite că această specialitate ar presupune, în realitate, ca persoana juridică să dobândească doar acele atribuții necesare pentru realizarea obiectului de activitate, atunci ar reprezenta un factor generator și limitator de competență. În acest caz, specialitatea nu înseamnă altceva decât competența materială a persoanei juridice de drept public.

Un alt aspect care a fost dezbătut de doctrină a avut în vedere consecințele pe care limitările impuse de principiul specialității le produc cu privire la conținutul capacității juridice. Astfel, s-a afirmat³⁹ că, din cauza limitărilor impuse de către acest principiu, persoanele juridice nu ar avea toate aceleași capacități de folosință, fiecare având o capacitate juridică diferită, în funcție de scopul său și de activitățile autorizate a fi desfășurate. Însă, dacă am reține principiul specialității ca fiind un factor de capacitate, iar nu de competență, efectele pe care acesta le-ar putea produce nu determină nașterea unei capacități juridice diferite fiecărei persoane juridice cum, de exemplu s-ar întâmpla dacă acesta ar constitui factor de competență, ci, eventual, ar determina nașterea unei capacități cu conținut diferit fiecărei persoane juridice. Însă, existența unei capacități limitate de scopul și obiectul de activitate nu ar trebui să conducă la concluzia că această capacitate este diferită, ci, că are **un conținut diferit** determinat de aplicabilitatea principiului specialității.

³⁸ P. MALAURIE, L. AYNES, *Les personnes, La protection des mineurs et des majeurs*, Ed. Defrénois, 11e édition, Paris 2020, p. 205.

³⁹ Ș. DIACONESCU, P. VASILESCU, *op.cit.*, p. 256.

B. Consecințele aplicării principiului specialității în dreptul public

Dacă s-ar reține că principiul specialității este un factor limitator de competență, atunci competența unei autorități/instituții publice ar putea fi analizată **din două perspective**: (i) din perspectiva obiectului de activitate și (ii) din perspectiva organului care exercită drepturile și obligațiile persoanei juridice.

(i) Exercitarea competenței trebuie să se realizeze în limitele unui obiect de activitate. Spre deosebire de persoanele fizice care sunt subiecte de drept prin natura lor, persoanele juridice își datorează existența numai scopului care le-a fost atribuit la momentul înființării. Dacă acesta dispare, ele își pierd orice rațiune de a fi, iar activitatea lor ar trebui chiar să înceteze. În aceeași măsură, persoanelor juridice de drept public le este recunoscută o capacitate care poate fi exercitată doar în cadrul limitelor impuse de obiectul lor de activitate. În esență, în dreptul public, principiul specialității ar trebui să fie aplicat cu o rigurozitate deosebită, având în vedere că o instituție publică care, de exemplu, are ca obiect de activitate cercetare fundamentală și aplicativă, dezvoltare tehnologică, în domeniul aeronautic și al științelor spațiale (I.N.C.A.S. România), nu ar avea capacitatea (și, evident, nici competența) de a realiza alte activități străine acestui obiect. În cadrul acestor limite, competența poate fi exercitată pe deplin. De altfel, s-a susținut⁴⁰ chiar și teza potrivit căreia și în cazul unei persoane juridice de drept public este aplicabil principiul autonomiei de voință, în limitele impuse de principiul specialității. Așadar, atât timp cât principiul legalității nu interzice în mod expres, atunci o persoană juridică de drept public are libertatea de a încheia un contract de achiziție publică care se poate dovedi, ulterior, o alegere

⁴⁰ F. LINDITCH, op.cit., p. 188.

financiară mai puțin inspirată, dar care a fost realizată de către aceasta prin exercitarea capacității juridice.

(ii) Departe de a fi o noțiune subsidiară în dreptul public capacitatea juridică se află în prim-planul activității administrative. Astfel, competența face posibilă organizarea și structurarea modalității de exercitare a capacității civile, stabilind reguli prin care organele persoanei juridice se angajează în numele acesteia. În acest context nu mai este vorba de „*delimitarea*” sferei de activitate a entității dotate cu personalitate juridică, ci dimpotrivă de „*structurarea*” acestei activități. Cu titlu de exemplu, expun situația în care consiliul local aprobă, la propunerea primarului, contractarea și/sau garantarea împrumuturilor în numele unității administrativ-teritoriale, fiind evidențiate rolurile pe care diferite organe ale autorității publice (primar, consiliu local) le exercită în vederea angajării persoanei juridice de drept public într-un contract de împrumut.

În concluzie

Realizarea unei distincții între capacitatea și competența persoanelor juridice de drept public nu este ușor de realizat, mai ales în contextul în care cele două noțiuni „beneficiază” de o consacrare legală vulnerabilă. Însă, ceea ce s-ar putea reține din teoriile expuse mai sus este că, existența capacității civile nu trebuie să le fie recunoscută numai organelor reprezentative ale persoanei juridice de drept public. Cum, de altfel, nu s-ar putea reține că o persoană juridică de drept public are competență, însă nu are capacitate juridică. În realitate, capacitatea și competența coexistă și contribuie la funcționarea persoanei juridice de drept public. Altfel, dreptul de a încheia contracte, cel de a deține bunuri sau de a acționa în justiție ar fi greu de explicat doar prin recurgerea la noțiunea de competență.

FULGURAȚII ALE FAMILIEI ÎN DREPTUL FISCAL

DOI: 10.24193/SUBBIur.69(2024).1.4

Data publicării online: 25.10.2024

Septimiu-Ioan Puț*

Rezumat: Pentru legiuitorul fiscal pozitiv român, instituția juridică a familiei nu reprezintă un subiect fiscal, un „contribuabil” căruia să-i consacre și securizeze un regim fiscal special. Familia nu figurează nici măcar pe radarul preocupărilor indirecte, conexe sau contextuale care privesc, de regulă în alte legislații, simplificarea formalităților fiscale pe care soții trebuie să le parcurgă, acordarea unor scutiri punctuale sau reduceri la plata impozitului pe venit, aprecierea globală a bazei impozabile și a impozitului datorat, utilizarea instituției deducerii personale indiferent de natura sau sursa veniturilor, acordarea de alocații sau credite fiscale pentru copii. Aceasta înseamnă că legiuitorul român nici măcar nu și-a pus problema conferirii unor valențe fiscale reale și efective instituției juridice a familiei, deși atât contextul social, cât și cel economic, respectiv juridic, ar face necesară o reglementare integrată, unitară a familiei din perspectivă fiscală.

Cuvinte cheie: drept fiscal, familie, impozit, formă și fond.

* Lect.univ. dr. Septimiu Ioan Puț, Facultatea de Drept a Universității Babeș-Bolyai, avocat în Baroul Cluj, e-mail: septimiu.put@law.ubbcluj.ro, <https://orcid.org/0000-0002-5765-2224>.

FAMILY FLASHES IN TAX LAW

Abstract: For the Romanian positive tax legislator, the legal institution of the family does not represent a tax subject, a "taxpayer" to whom a special tax regime should be consecrated and secured. The family does not even appear on the radar of indirect, related or contextual concerns which, as a rule in other legislations, relate to simplifying the tax formalities which spouses have to go through, granting specific exemptions or reductions in the payment of income tax, global assessment of the tax base and the tax due, use of the personal deduction institution regardless of the nature or source of the income, granting allowances or tax credits for children. This means that the Romanian legislator has not even considered the issue of conferring real and effective tax valences to the legal institution of the family, although both the social, economic and legal contexts would require an integrated, unitary regulation of the family from a tax perspective.

Keywords: tax law, family, tax, form and substance.

Cuprins

Cuprins.....	86
Introducere.....	87
I. Familia – celula fundamentală a societății.....	87
II. Reglementarea secvențială a familiei în Dreptul fiscal român.....	89
A. Deduceri personale – stadiu actual și necesitatea extinderii – inegalitatea de tratament, neconstituțională și inexplicabilă, între familia salariatului și familia persoanei independente.....	90
B. Situația TVA – regimul matrimonial al soților.....	92
C. Transformarea devălmășiei în coproprietate în materia impozitelor și taxelor locale.....	94
D. Contribuțiile sociale.....	96
E. Executarea silită și implicațiile acesteia asupra familiei.....	97
III. Posibile direcții de reglementare a unui regim favorabil familiei în Dreptul fiscal român.....	99
A. Tentative relativ improprii de modificare a paradigmei individualiste în dreptul intern.....	100
B. Tendințe și modele posibile din dreptul comparat.....	101
Concluzii.....	102

Introducere

Faptul că pentru legiuitorul fiscal pozitiv român, familia nu reprezintă un subiect fiscal, un „contribuabil” căruia să-i consacre și securizeze un regim fiscal special nu reprezintă o noutate. Totuși, în mod paradoxal, familia nu figurează nici măcar pe radarul preocupărilor indirecte, conexe sau contextuale care privesc, de regulă, în alte legislații, simplificarea formalităților fiscale pe care soții trebuie să le parcurgă, acordarea unor scutiri punctuale sau reduceri la plata impozitului pe venit, aprecierea globală a bazei impozabile și, consecutiv, a impozitului datorat, utilizarea instituției deducerii personale indiferent de natura sau sursa veniturilor, acordarea de alocații fiscale pentru copii, în funcție de numărul acestora și quantumul venitului la nivelul familiei. Deducem astfel că legiuitorul român nici măcar nu și-a pus problema conferirii unor valențe fiscale reale și efective instituției juridice a familiei.

Abordarea individualistă, de excludere, a legiuitorului român este disonantă în raport cu tendințele europene în materie și contrară realității sociale, naturii și funcției familiei în societate și în sistemul de drept.

I. Familia – celula fundament a societății

Din perspectivă teologică, familia reprezintă model biblic fundamental, inițial. Sfânta Treime, ca formă tripersonală omousianică a lui Dumnezeu, este structura supremei iubiri¹. Din perspectivă artistică, familia reprezintă o paradigmă reper, o imagine inspirațională, fiind temă predilectă în artă, literatură, muzică, creativitatea umană, în dimensiunile și dinamica

¹ A se vedea D. STĂNILOAIIE, *Sfânta Treime, structura supremei iubiri*, în *Studii Teologice* nr. 5-6, 1970, pp. 333 -340.

ei, alocând familiei resurse considerabile în spațiu și timp. Din perspectivă socială, familia reprezintă celula care menține echilibrul social și pe care se construiește societatea ca sistem, ca acțiune și inter-acțiune între diferitele elementele sistemice.

Din punct de vedere juridic, familia reprezintă comuniunea persoanelor legate între ele prin căsătorie sau rudenie. Astfel, în sens restrâns, familia cuprinde ansamblul relațiilor dintre soți, respectiv dintre soți și copiii acestora. În sens extins, pe lângă soți și copii, familia mai include și alte persoane, precum: ascendenții soților sau alte persoane cu care soții se află în relații de rudenie.

Dreptul pozitiv nu oferă o definiție normativă familiei, însă juxtapunerea reglementărilor constituționale și civile fixează elementele componente ale familiei, dar și proiecția finalităților relaționale pe care membrii acesteia le dezvoltă, respectiv chiar a rolului statului în sprijinirea familiei. Oricum, nu trebuie să înțelegem că „familia ar fi o categorie relativă. Apartenența fiecăruia dintre noi la familia noastră rezonază *erga omnes*. Locul nostru în arhitectura familială este unic și ne definește identitatea”².

Astfel, potrivit dispozițiilor alin. (1) al art. 48 din Constituția României: „Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor”. În același sens, dar cu setarea unor obligații juridice în sarcina statului, fără nominalizarea fațetei juridico-politice responsabile însă, sunt și dispozițiile art. 258 C. Civ. potrivit cărora:

„(1) Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora, precum și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea și educarea copiilor lor.

(2) Familia are dreptul la ocrotire din partea societății și a statului.

² E. FLORIAN, *Dreptul familiei. Căsătoria. Regimuri matrimoniale. Filiația*, ediția a 8-a, Ed. C.H. Beck, București, 2022, p. 2.

(3) Statul este obligat să sprijine, prin măsuri economice și sociale, încheierea căsătoriei, precum și dezvoltarea și consolidarea familiei.

(4) În sensul prezentului cod, prin soți se înțelege bărbatul și femeia uniți prin căsătorie”.

II. Reglementarea secvențială a familiei în Dreptul fiscal român

Legiuitorul fiscal român nu a fost preocupat de o reglementare concertată a regimului fiscal al familiei, în care să valorizeze secvențele civile ale instituției familiei pentru a configura și dezvolta dimensiunea fiscală a acesteia. Prin urmare, fiscalizarea veniturilor familiei nu se realizează într-o manieră unitară, care să aibă la bază un set de principii și norme juridice care să descrie o viziune omogenă cu privire la problematica fiscală asupra acestei instituții juridice.

Totuși, atât în plan legislativ, cât și în plan jurisprudențial, pot fi decriptate câteva elemente disparate care conferă o anumită specificitate familiei în dreptul fiscal pozitiv. Ne raportăm în special la impozitele personale, cele care vizează persoana impozabilă și capacitatea economică a acesteia prin raportare la operațiunile impozabile vizate de textul de reglementare. Setarea regimului fiscal specific impozitelor personale ar trebui să țină seama de circumstanțele personale ale contribuabilului - persoană fizică, spre deosebire de impozitele reale care sunt instituite în afara circumstanțierii subiective (personale ori familiale).

În acest context, avem ca reper câteva reglementări secvențiale care au rolul de a marca această specificitate.

A. Deduceri personale – stadiu actual și necesitatea extinderii – inegalitatea de tratament, neconstituțională și inexplicabilă, între familia salariatului și familia persoanei independente

S-a evidențiat în doctrină că deducerea personală reprezintă o sumă neimpozabilă acordată contribuabilului numai pentru veniturile din salarii obținute la locul unde se află funcția de bază, fiind considerată drept acea cheltuială deductibilă reprezentând contravaloarea cheltuielilor minim necesare asigurării traiului zilnic al contribuabilului și al celor aflați în întreținerea sa³.

După cum am precizat cu o altă ocazie⁴, dreptul pozitiv fiscal reglementează două categorii de deduceri personale, de bază și suplimentare:

- *deducerea personală de bază* – acordată fiecărui contribuabil salariat, la funcția de bază;

- *deducerile personale suplimentare* – acordate pentru persoanele aflate în întreținerea contribuabilului.

Dispozițiile art. 77 C.fisc. prevăd condițiile de aplicare a instituției deducerii personale în cele două modalități normative:

(i) *Deducerea personală de bază* se acordă salariaților care au venituri cu cel mult 2.000 lei mai mari decât salariul minim (de la 1 iulie 2024, salariul minim este de 3.700 lei), pe două planuri:

- Deducerea proprie (pentru persoanele care nu au pe nimeni în întreținere) se stabilește ca o sumă cuprinsă între 0,50 și 20% din salariul minim.

³ A se vedea și E. MIRICESCU, *Impozitarea veniturilor din salarii (II). Mecanismul deducerilor personale*, în *Curierul fiscal* nr. 9/2006, pp. 16-18.

⁴ A se vedea C.F. COSTAȘ, S. I. PUȚ, *Drept fiscal*, Universul Juridic, București, 2023, pp. 301-302.

- Deducerea pentru persoanele aflate în întreținere se acordă salariaților care au în întreținere soțul/soția, copiii în vârstă de până la 18 ani împliniți sau alți membri de familie (rudele soțului/soției până la gradul al doilea inclusiv), cu condiția ca veniturile acestor persoane, impozabile și neimpozabile, să nu depășească lunar 20% din salariul de bază minim brută pe țară garantat în plată. În funcție de numărul de persoane aflate în întreținere și de nivelul salariului, deducerea variază între 5 și 45% din salariul minim.

(ii) *Deducerile personale suplimentare* se acordă, potrivit art. 77 alin. (10) C.fisc., astfel:

- 15% din salariul de bază minim brut pe țară garantat în plată pentru persoanele fizice cu vârsta de până la 26 de ani, care realizează venituri din salarii al căror nivel nu depășește valoarea salariului minim + 2.000 lei;

- 100 lei lunar pentru fiecare copil cu vârsta de până la 18 ani, dacă acesta este înscris într-o unitate de învățământ.

Remarcăm faptul că, în stadiul actual al reglementării fiscale, instituția deducerii personale operează secvențial și limitat. Aceasta operează secvențial pentru că se raportează la condiții stricte, inclusiv din perspectiva plafonului salarial și operează limitat pentru că aplicabilitatea acestei instituții este restrânsă exclusiv la veniturile de natură salarială. Or, în măsura în care premisele sunt identice: contribuabil – persoană fizică, impozit personal, regim fiscal și determinarea bazei impozabile cvasi-similare, concluziile n-ar putea fi fundamental diferite, astfel că necesitatea extinderii instituției fiscale a deducerii personale apare ca imperativă, fie și doar pentru a da prevalență principiului egalității în materie fiscală. Diferența de tratament între contribuabilii - persoane fizice plătitoare de impozit pe venit, nejustificată din punct de vedere obiectiv, este una discriminatorie.

Egalitatea în materie fiscală, „în dimensiunea justei așezări a sarcinilor fiscale, trebuie să țină seama și de capacitatea de plată a contribuabililor. Principiul capacității contributive sau al capacității de plată ori al capacității economice, așa cum apare reglementat în legislațiile pozitive ale altor state, nu este reglementat *expressis-verbis* de Codul fiscal român, fiind o secvență a principiului egalității securizată constituțional. *Ability-to-pay principle* reclamă mai ales existența unui sistem de deduceri personale și familiale ori scutiri la determinarea bazei impozabile, pentru a se evita impozitarea resurselor personale necesare pentru subzistență (spre exemplu, deduceri din veniturile brute realizate ale cheltuielilor efectuate pentru cheltuielile educaționale sau cheltuielile pentru achiziționarea unei locuințe)”⁵.

Din perspectiva noastră, această extindere ar trebui să reprezinte doar o etapă intermediară, dezideratul fiind să se ajungă la o reglementare a unui sistem al deducerilor personale care să consacre un regim fiscal mai favorabil la nivelul întregii familii⁶.

B. Situația TVA – regimul matrimonial al soților

Perspectiva individualistă se regăsește și în privința exploatarea unui *business*, pentru că atât operațiunile fizic realizate, cât și încasările în numerar sau în contul bancar sunt apreciate în funcție de fiecare soț și de elementele concrete prin care acesta a personalizat și dezvoltat activitatea independentă și economică. Totuși, în cazul bunurilor deținute în devălmășie,

⁵ C.F. COSTAȘ, S. I. PUȚ, *op.cit.*, p. 55.

⁶ Ar putea fi avut drept model sistemul german de *splitting* care funcționează în esență astfel: cei doi soți realizează venituri de 10.000€ anual (impozit 20%, adică 2.000€), respectiv 60.000€ (impozit 42%, adică 25.200€) – ar trebui să plătească un impozit total de 27.200€; sistemul presupune însumarea veniturilor și aplicarea cotei de impozit care corespunde mediei (35.000€), adică cota de 32%, rezultând un impozit anual de 11.200€ la nivelul familiei. A se vedea C.F. COSTAȘ, S.I. PUȚ, *Drept fiscal și financiar. Caiet seminar*, ediția a 4-a, Ed. Hamangiu, 2024, p. 112.

care fac parte din comunitatea matrimonială de bunuri, evaluarea existenței unei activități economice se va face la nivelul familiei, cu respectarea regimului civil specific, dar doar unul dintre soți va fi înregistrat ca „persoană impozabilă”, dacă există acordul soților în acest sens.

Dincolo de elementele formale care țin de evidențierea sau înregistrarea subiectului fiscal, legiuitorul român ar trebui să preia și să valorizeze trendul european în ceea ce privește calitatea de persoană impozabilă în materia TVA. În acest domeniu, calitatea de persoană impozabilă o poate avea și o asocieră fără personalitate juridică, cum ar fi o asocieră în participațiune între un soț/soți și o terță persoană sau o societate civilă în care sunt părți și soții și care nu trebuie să parcurgă nici etapele înregistrării specifice unei asociații sau fundații și nici etapele înmatriculării specifice societăților comerciale, respectiv un grup fiscal sau chiar comunitatea matrimonială de bunuri a soților⁷.

Importanța practică a acestei redimensionări fiscale este reprezentată mai ales de asigurarea dreptului de deducere a TVA în condiții mai avantajoase, mai facile pentru membrii familiei, adică cu depășirea ultra-formalismului din această materie care presupune, cel puțin principial, o identitate absolută⁸ între persoana care desfășoară activitatea economică și cea care exercită dreptul de deducere.

⁷ CJUE, Hotărârea din 21 aprilie 2005, cauza C-25/03, *Hans U. Hundt-Eßwein*, ECLI:EU:C:2005:241.

⁸ Din punct de vedere juridic. Condiția de fond – deducerea să fie exercitată de o persoană impozabilă pentru operațiuni cu drept de deducere se corelează cu condiția de formă – deținerea unei facturi fiscale de către aceeași persoană impozabilă. A se vedea M. VIZOLI. *TVA de la A la Z. Ghid practic*, ediția a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2023, p. 531.

C. Transformarea devălmășiei în coproprietate în materia impozitelor și taxelor locale

În esență, devălmășia reprezintă o formă a proprietății comune în care titularii nu dețin o cotă-parte specifică din dreptul de proprietate, acesta nefiind „splitat” sau fracționat în cote ideale.

Pentru a facilita determinarea impozitelor locale de către direcțiile de taxe și impozite locale, legiuitorul fiscal a preferat să „transforme” fiscal devălmășia în proprietate pe cote-părți, egalizând cotele în plan normativ. Astfel, dispozițiile art. 455 alin. (6) C.fisc. în materia impozitului pe clădiri sunt elocvente: „În cazul în care o clădire se află în proprietatea comună a două sau mai multe persoane, fiecare dintre proprietarii comuni ai clădirii datorează impozitul pentru spațiile situate în partea din clădire aflată în proprietatea sa. În cazul în care nu se pot stabili părțile individuale ale proprietarilor în comun, fiecare proprietar în comun datorează o parte egală din impozitul pentru clădirea respectivă”.

Aceleași reglementări pot fi întâlnite și în materia impozitului pe teren, dispozițiile art. 463 alin. (6) C.fisc. prevăzând: „În cazul terenului care este deținut în comun de două sau mai multe persoane, fiecare proprietar datorează impozit pentru partea din teren aflată în proprietatea sa. În cazul în care nu se pot stabili părțile individuale ale proprietarilor în comun, fiecare proprietar în comun datorează o parte egală din impozitul pentru terenul respectiv.”

Așadar, observăm faptul că instituțiile de drept civil își pierd din valențele specifice în materie fiscală, acolo unde finalitatea pragmatică a colectării veniturilor fiscale justifică o denaturare a profilului juridic comun.

În fine, în același registru al denaturării instituțiilor și semnificațiilor juridice ale acestora⁹ se înscrie și situația în care se refuza înscrierea în cartea

⁹ Doar că de data aceasta operează în plan concret, iar nu în plan abstract.

funciară a drepturilor fostului soț, pentru motivul neplății impozitului datorat de către celălalt fost soț. Astfel, „cu ocazia divorțului, soții partajează un imobil dobândit în timpul căsătoriei, în sensul că unul dobândește imobilul, iar celălalt achită o sultă. Soțul care primește sulta nu-și achită impozitul, situație în care celălalt soț este pus într-o situație imposibilă, fiind obligat să facă dovada că celălalt soț și-a achitat impozitul pentru a putea obține înscrierea dreptului dobândit în cartea funciară. Dacă nu poate face această dovadă, el nu va putea practic să-și pună în executare hotărârea judecătorească dobândită”¹⁰.

Paradoxul era cu atât mai adânc, cu cât „dreptul la executarea hotărârii” reprezintă un principiu procesual integrat în principiul fundamental al dreptului de a avea acces la o instanță, respectiv „sanțiunea neexecutării la termen a obligației de a plăti impozite și taxe este obligarea la plata majorărilor de întârziere, în condițiile Codului de procedură fiscală. Recunoașterea unei veritabile „excepții de neexecutare” în favoarea registratorilor de carte funciară ar aduce atingere atât regulilor procesului echitabil, cât și principiului *non bis in idem*”¹¹.

¹⁰ C.F.COSTAȘ, S.I. PUȚ, op.cit. *Drept fiscal*, p. 331.

¹¹ *Idem*, p. 331, cu secvențele jurisprudențiale indicate.

D. Contribuțiile sociale

Regulile juridico-fiscale din materia contribuțiilor sociale obligatorii evidențiază aceeași perspectivă individualistă a politicii fiscale. Fie că ne raportăm la contribuția de asigurări sociale, fie că ne raportăm la contribuția socială de sănătate, acestea sunt setate „per persoană”, făcându-se abstracție de statutul sau starea civilă a acesteia, adică de eventualele conexiuni socio-emoționale sau chiar de importanța persoanei în cadrul familiei sale. Contribuțiile sociale obligatorii sunt menite să asigure contribuabilul împotriva unui risc: pensie sau boală. Acest risc este unul personal, contribuțiile sociale obligatorii fiind diferite, spre exemplu, de asigurările de viață sau de sănătate care vizează atât persoana asigurată, cât și membrii familiei acesteia.

Legiuitorul a stabilit câteva excepții de la regula obligativității suportării contribuției de asigurări sociale de sănătate. Astfel, în acord cu dispozițiile art. 154 alin. (1) C.fisc., există o serie de persoane fizice exceptate de la plata contribuției de asigurări sociale de sănătate:

„a) copiii până la vârsta de 18 ani, tinerii de la 18 ani până la vârsta de 26 de ani, dacă sunt elevi, inclusiv absolvenții de liceu, până la începerea anului universitar, dar nu mai mult de 3 luni de la terminarea studiilor, ucenici sau studenți, studenții-doctoranzi care desfășoară activități didactice, potrivit contractului de studii de doctorat, în limita a 4-6 ore convenționale didactice pe săptămână, precum și persoanele care urmează modulul instruirii individuale, pe baza cererii lor, pentru a deveni soldați sau gradați profesioniști. Dacă realizează venituri din salarii sau asimilate salariilor sau venituri lunare cumulate din activități independente, activități agricole, silvicultură și piscicultură peste valoarea salariului de bază minim brut pe țară, pentru aceste venituri datorează contribuție;

b) tinerii cu vârsta de până la 26 de ani care provin din sistemul de protecție a copilului. Dacă realizează venituri din salarii sau asimilate salariilor sau venituri lunare cumulate din activități independente, activități agricole, silvicultură și piscicultură peste valoarea salariului de bază minim brut pe țară, pentru aceste venituri datorează contribuție;

c) soțul, soția și părinții fără venituri proprii, aflați în întreținerea unei persoane asigurate”.

E. Executarea silită și implicațiile acesteia asupra familiei

Emiterea unei decizii de impunere, urmată de respingerea cererii de suspendare a efectelor actului administrativ-fiscal sau de neformularea unei asemenea cereri, plasează organul fiscal în poziția de a declanșa executarea silită sub toate formele acesteia, decizia de impunere transpunându-se în titlu executoriu.

În situația în care debitor este soțul sau debitori sunt soțul și soția, se pune problema impactului pe care executarea silită îl va avea asupra familiei, mai ales din perspectiva efectelor financiare imediate.

În privința executării bunurilor mobile, dispozițiile alin. (2) al art. 238 C.proc.fisc. prevăd că

„în cazul debitorului persoană fizică nu pot fi supuse executării silite, fiind necesare vieții și muncii debitorului, precum și familiei sale:

a) bunurile mobile de orice fel care servesc la continuarea studiilor și la formarea profesională, precum și cele strict necesare exercitării profesiei sau a altei ocupații cu caracter permanent, inclusiv cele necesare desfășurării activității agricole, cum sunt uneltele, semintele, îngrășămintele, furajele și animalele de producție și de lucru;

b) bunurile strict necesare uzului personal sau casnic al debitorului și familiei sale, precum și obiectele de cult religios, dacă nu sunt mai multe de același fel;

c) alimentele necesare debitorului și familiei sale pe timp de două luni, iar dacă debitorul se ocupă exclusiv cu agricultura, alimentele strict necesare până la noua recoltă;

d) combustibilul necesar debitorului și familiei sale pentru încălzit și pentru prepararea hranei, socotit pentru 3 luni de iarnă;

e) obiectele necesare persoanelor cu handicap sau destinate îngrijirii persoanelor bolnave;

f) bunurile declarate neurmăribile prin alte dispoziții legale”.

Potrivit art. 242 (1) C.proc.fisc.: „Sunt supuse executării silite bunurile imobile proprietate a debitorului, dispozițiile art. 238 alin. (7) lit. b) aplicându-se în mod corespunzător. În situația în care debitorul deține bunuri în proprietate comună cu alte persoane, executarea silită se întinde numai asupra bunurilor atribuite debitorului în urma partajului judiciar, respectiv asupra sultei.

Potrivit alin. (3) al aceluiași articol: „în cazul debitorului persoană fizică nu poate fi supus executării silite spațiul minim locuit de debitor și familia sa, stabilit în conformitate cu normele legale în vigoare”.

Astfel, una dintre condiționările referitoare la executarea silită privește destinația bunului imobil, care nu trebuie să reprezinte „spațiul minim locuit de debitor și familia sa”, stabilit în conformitate cu normele legale în vigoare, pentru că în cazul debitorului persoană fizică acesta nu poate fi supus executării silite.

Sintagma „spațiul minim destinat locuirii de către debitor și familia sa” nu este definită de Codul de procedură fiscală care trimite la prevederile Legii locuinței nr. 114/1996¹² care prevede la art. 2 lit. b) că prin locuință convenabilă se înțelege „locuința care, prin gradul de satisfacere a raportului dintre cerința utilizatorului și caracteristicile locuinței, la un moment dat, acoperă necesitățile esențiale de odihnă, preparare a hranei, educație și igienă, asigurând exigențele minimale prezentate în anexa nr. 1 la această lege”.

Dispozițiile art. 2 lit. a) din lege statuează că prin „locuință” se înțelege o construcție alcătuită din una sau mai multe camere de locuit, cu dependențele, dotările și utilitățile necesare, care satisface cerințele de locuit

¹² Republicată în M.of.: 393 din 31.12.1997.

ale unei persoane sau familii, prin familie înțelegându-se „soțul, soția, copiii și părinții soților, care locuiesc și gospodăresc împreună”.

Perspectiva normativă minimal protecționistă este în acord și cu jurisprudența CEDO prin care se subliniază importanța locuinței familiale și necesitatea protejării locuinței familiale de executări silite abuzive¹³.

Mai mult, ideea protecției locuinței familiale a fost evidențiată și de către CJUE în contextul executării extrajudiciare a unui bun imobil care constituia locuința familială a consumatorului și risca să-l pună pe acesta într-o postură deosebit de fragilă, necesar a fi evitată¹⁴.

III. Posibile direcții de reglementare a unui regim favorabil familiei în Dreptul fiscal român

Au existat discuții, pertractări, chiar proiecte normative de modificare a viziunii și politicii fiscale în materia impozitării veniturilor persoanelor fizice. Una dintre cele mai sonore propuneri normative¹⁵ a fost reprezentată de introducerea unui impozit progresiv pe veniturile persoanelor fizice care ar fi reprezentat un impozit pe venitul global pe „gospodărie”. Într-o ambianță generoasă, privind elaborarea “Codului Economic al României”, proiectul de lege propunea „ca de la 1 ianuarie 2018, cota unică de impozitare a veniturilor persoanelor fizice (16%) să fie înlocuită cu un impozit de 10% pe venitul global al gospodăriilor. Venitul anual global (Vag) al unei gospodării va fi reprezentat de suma veniturilor/câștigurilor nete/brute, după caz, obținute de către

¹³ CEDO, Hotărârea din 13 mai 2008, nr. 19009/04, cauza McCann v. The United Kingdom <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-86233%22%5D%7D>.

¹⁴ CJUE, Hotărârea din 10 septembrie 2014, cauza C-34/13, Monika Kušionová c. SMART Capital a.s., ECLI:EU:C:2014:2189.

¹⁵ Care efectiv s-a volatilizat, pentru că proiectul legislativ nu mai poate fi identificat nici măcar prin accesarea *site*-urilor oficiale de căutare.

fiecare membru al gospodăriei din România, cu excepția veniturilor neimpozabile și a veniturile impozabile realizate de persoanele scutite¹⁶.

Proiectul propunea și întreținerea imprecizii juridice majore, precum cea care atașa gospodăriei, ca grup de persoane, un patrimoniu comun, respectiv imprecizii logice, precum cea care definea gospodăria drept un „grup” de una sau mai multe persoane.

A. Tentative relativ improprii de modificare a paradigmei individualiste în dreptul intern

Oricum, impozitul pe gospodărie nu se suprapunea cu impozitul pe familie, pentru că între cele două instituții nu exista o suprapunere logico-juridică, dar, cel puțin ca proiecție de moment, impozitul urmărea mai mult decât simplul contribuabil persoană fizică, vizând un grup de persoane fizice unite patrimonial, adică o „gospodărie”. Dincolo de rațiuni relative incerte de fundamentare fiscală și de domencialitate a instituirii, în condițiile în care, spre exemplu, grupul/gospodăria putea reprezenta atât un singur adult, cât și o mănăstire, erau vizate și rațiuni procedurale privind întocmirea și depunerea unei singure declarații fiscale care să cuprindă toate elementele „gospodăriei” și care să faciliteze înregistrarea, declararea și perceperea impozitului pe venit.

Reglementarea a rămas în stadiul de deziderat, tocmai din cauza lipsei de fundamentare juridică și a dificultăților de calibrare a dimensiunilor „gospodăriei”.

Chiar dacă nu s-a concretizat în dimensiunea vizată, acest episod confirmă necesitatea regândirii politicii fiscale în materie, iar recunoașterea

¹⁶ <https://eufire.uaic.ro/wp-content/uploads/2019/10/Paper4-TofanCigu.pdf>.

statutului fiscal al familiei ar trebui să reprezinte una dintre cele mai solide opțiuni.

B. Tendințe și modele posibile din dreptul comparat

Pentru că istoria dreptului atestă faptul că de cele mai multe ori am optat normativ pentru modelul *copy-paste*, ar putea fi avute ca reper, în posibila reorientare a legiuitorului fiscal pozitiv, câteva tendințe recente ale politicii fiscale de pe mapamond, precum ar fi:

„Austria acordă o deducere anuală de 11.000€ pentru fiecare contribuabil la calculul impozitului pe venitul global, cu deduceri adiționale de 494€ pentru primul copil, 175€ pentru al doilea copil și câte 220€ pentru copiii următori. Din baza de impozitare pot fi de asemenea deduse cheltuielile pentru educație, cheltuielile medicale, unele cheltuieli de călătorie, dobânzile creditelor ipotecare, contribuțiile voluntare la fonduri de pensii sau pentru asigurări de sănătate, cuantumul sumelor reprezentând obligații de întreținere ș.a.

- În Spania, deducerea anuală de bază este de 5.550€, cu deduceri adiționale de 2.400€ pentru primul copil, 2.700€ pentru al doilea copil, 4.000€ pentru al treilea copil și câte 4.500€ pentru fiecare copil suplimentar. Există de asemenea o deducere de 1.150€ pentru fiecare persoană în vârstă dependentă de contribuabil. Din baza de impozitare se deduc de asemenea contribuțiile suplimentare la fonduri de pensii sau pentru asigurări de sănătate, primele de asigurare de viață, cuantumul pensiei de întreținere sau cotizațiile sindicale.

- În Franța, venitul anual de până la 10.777€ este scutit de impozitare, iar un sistem de credite fiscale permite deducerea din venitul impozabil a cheltuielilor cu îngrijirea copiilor, educația copiilor, dobânzilor la creditele ipotecare, investiții în bunuri din categoriile *eco-friendly* și *energy-efficient*, investiții în companiile din anumite regiuni, angajate în anumite activități specifice ș.a.

Olanda acordă o deducere personală anuală de 3.070€ fiecărui contribuabil, respectiv 5.052€ pentru un cuplu care depune împreună declarația fiscală sau 1.835€ pentru fiecare persoană în vârstă dependentă de contribuabil. Din baza de impozitare pot fi deduse, total sau parțial, cheltuielile făcute pentru îngrijirea copiilor, cheltuielile medicale sau de călătorie, donațiile, dobânzile la creditele

ipotecare, contribuțiile la fondurile de pensii private sau pentru asigurări voluntare de sănătate ș.a.m.d.”¹⁷

Concluzii

Ținând cont de faptul că legiuitorul pare a se preocupa exclusiv de anveloparea instituțiilor fiscale existente, nota concluzivă este marcată de un scepticism accentuat. Totuși, o schimbare de paradigmă în politica fiscală a legiuitorului pozitiv român poate fi plauzibilă dacă acesta, prin valorizarea principiilor fundamentale ale fiscalității, va conștientiza faptul că deschiderea spre alte sisteme de drept și preluarea unor instituții fiscale moderne reprezintă un trend pe care nu-l mai poate temporiza. Preluarea unui anumit model funcțional sau crearea unuia similar va trebui să parcurgă etapele unei armonizări inevitabile cu ambianța fiscală autohtonă.

¹⁷ C.F.COSTAȘ, S.I. PUȚ, op.cit. *Drept fiscal*, p. 266.